

MASTEROPPGAVE

Psykisk helse i barnehagen-betydningen av voksen-barn relasjon.

Linda Kjexrud

11.05.2018.

Psykososialt arbeid-helse- og sosialfaglig yrkespraksis
Avdeling for Helse og Velferd

FORORD

Stahet, nysgjerrig, frustrasjon og mestringsfølelse er bare noen av stikkordene for denne Masteroppgaven. Når man brenner for noe, er det utrolig hva man får til. Alle de barna jeg har møtt opp gjennom og de gode relasjonene som har utviklet seg, alle er de en del av denne oppgaven, det er de som har inspirert meg til å starte dette prosjektet. For det har vært litt av et prosjekt. Når jeg tenker tilbake, hadde jeg virkelig ikke sett for meg at jeg nå satte punktum, for en ferdig skrevet oppgave. En oppgave jeg med stolthet kan kalle meg er eier av, den har fulgt meg i tykt og tynt det siste året.

På veien er det mange jeg vil takke, først og fremst min veileder Lilliana Del Busso for hennes tålmodighet når frustrasjonen tok overhånd, for gode refleksjoner og ikke minst for veiledning i riktig retning, når jeg var ute av kurs. Takk også til informantene jeg fikk intervjuet, uten dere ville jeg ikke hatt materiale nok til å skrive denne oppgaven. Takk for at dere så åpenhertig delte en del av hverdagen deres.

En stor takk også til mann og barn som har gjort dette mulig å gjennomføre, dere er fantastiske.

Fredrikstad, mai 2018.

SAMMENDRAG

Oppgaven er på bakgrunn av studie psykososialt arbeid og er basert på en kvalitativ undersøkelse med intervju som metode. Oppgaven bærer preg av en helhetlig tenkning, noe som innebærer en inkluderende tilnærming. I arbeide med barn er det viktig at voksne klarer å fremme mentalisering, det innebærer å fange opp hva barnet prøver å fortelle oss med sin atferd, hvilke følelser og behov ligger til grunn. Å lese barns signaler, krever både tilstedeværelse og kompetanse. Sensitive, varme voksne som ser «hele» barnet, er støttende og oppriktig interessert blir viktig i møte med barnet. Sentralt innenfor psykososialt arbeid er også å kunne identifisere kunnskap som mer enn teori, og se at det inngår i en større prosess. Tema jeg har valgt for denne masteroppgaven er psykisk helse, med fokus på relasjoner. Hvilke erfaringer gjør ansatte seg om at deres relasjon til barnet kan være av betydning og hvordan forstår de psykisk helse? For å få svar på problemstillingen intervjuet jeg 6 pedagogiske ledere i barnehagen. Problemstillingen jeg kom frem til lyder som følgende:

Hva slags erfaringer gjør barnehagelærere seg om at deres relasjon til barnet, kan være av betydning i forhold til psykisk helse?

Utvikling i samspill med andre er betydningsfullt, å være en del av et fellesskap og føle tilhørighet, er sammen med andre faktorer avgjørende for hvordan vi utvikler oss. Hvordan voksne møter barn i barnehagen spiller en stor rolle, om vi er støttende, varme og empatiske i møte kan bety en forskjell, enn om vi er fraværende og ikke på plass, hverken i oss selv eller for barna. I denne oppgaven har det vært fokus på hva slags erfaringer informantene har gjort seg om deres betydning, hva har voksen barn -relasjonen å si i forhold til psykisk helse. Noe av det viktigste innenfor psykososialt arbeid er relasjonskompetansen og den har fått en sentral rolle i oppgaven. Hvordan informantenes evne til å se de ulike behovene hvert enkelt barn har, samt tolke og lese signaler, kan vise seg å ha en stor betydning. Bevisste voksne som reflekterer over de valgene de tar, sammen med viljen til å endre, har betydning for kvaliteten på arbeidet. Å kunne se at endring er utvikling, vil være en betydningsfull faktor i arbeide med barn og unge. En relasjon bygget på trygghet og tillitt, er en relasjon i vekst, og denne veksten vil være viktig for videre utvikling.

ABSTRACT

This thesis is written because of a study in psychosocial work and is based on a qualitative research with interview as a method. The thesis carries a holistic thinking, which implies an inclusive approach.

Working with children it's important that adults can hold "mind in mind", this means trying to focus on what a child is trying to tell us with their behaviour and which feelings and needs is the underlining cause of their behaviour. Reading a child's signals requires both presence and competence. Sensitive, warm adults that can see the "whole" child, are supportive and interested is important when interacting with children. Central within psychosocial work is being able to identify knowledge as more than theory, and that is a part of a larger process. The theme for this thesis is mental health, with focus on relations.

What experiences does employees make about how their relations with the children can have an importance in the child's life and affect the child's mental health, and how do they understand mental health. To answer this, I interviewed six educational leaders in nursery. The research question I want to answer is;

«Which experiences does nursery teachers have about how their relations can have on a child's mental health»

Developing whilst interacting with others is also meaningful and being a part of something and feeling affiliation with others is some of different deciding factors for how children develop. How an adult meets a child in a nursery matters, if we are supportive, warm and empathic whilst interacting with children it can make a difference. In this thesis I have been focusing on what experiences the six informants have on how their relations can affect the mental health of the children they meet. How the informants "see" the different needs of each diverse child and interpret and read the signals the children give can have great importance. Conscious adults whom reflect over the choices they make and whom want to change can have a significant impression on the children they meet and the quality of their work. Being able to see that change is a part of developing is a meaningful factor in working with children.

INNHALDSFORTEGNELSENE

Forord.....	2.
Sammendrag.....	3.
Abstract.....	4.
1.0 Innledning.....	7-8.
Bakgrunn for oppgaven.....	7-8.
1.1 Problemstilling.....	8-9.
1.2 Begrepsavklaring:.....	9-10.
-Psykisk helse.....	10.
-Psykososialt arbeid.....	10.
-Relasjonskompetansen.....	10.
-Tilknytning.....	10.
-Anerkjennelse.....	10.
2.0 Kunnskapsgrunnlag.....	11-14.
2.1 Hva er psykisk helse?.....	14-16.
2.2 Hva er psykososialt arbeid?.....	16-17.
2.3 Tilknytning.....	17.
2.3.1 Hva kjennetegner de ulike tilknytningsmønstrene?	17-20.
2.4 De yngste barna i barnehagen.....	20-21.
2.5 Relasjoner.....	21-22.
2.5.1 Relasjonskompetansen.....	22-23.
2.6 Omsorg.....	24.
2.7 Anerkjennelse.....	24-25.
2.8 Lek.....	25-26.
2.8.1 Voksenrollen i barnas lek.....	26-28.
2.9 Kommunikasjon.....	28.
2.9.1 Foreldresamarbeid.....	28-29.
3.0 Metode.....	29.
3.1 Valg av forskningsdesign.....	30.
3.2 Det kvalitative forskningsintervjuet.....	30-31.
3.3 Utarbeiding av intervjuguide.....	31.
3.4 Utvalg.....	32.

3.5 Rekruttering.....	32-33.
3.6 Gjennomføring av intervjuene.....	33-34.
3.7 Transkribering.....	34.
3.8 Metode for analyse av data.....	34-35.
3.8.1 Presentasjon av tema.....	36.
3.9 Etske utfordringer.....	36-37.
3.9.1 Pålitelighet.....	37.
3.9.2 Gyldighet	37.
4.0 Presentasjon av analyse.....	38-48.
Hvordan forstås psykisk helse i barnehagen?.....	38-40.
4.1 Omsorg.....	40-41.
4.2 Trygghet.....	41-43.
4.3 Å se barnet.....	44-46.
4.4 Lekens betydning.....	46-47.
4.5 Kommunikasjon.....	47-48.
5.0 Drøfting.....	49-62.
5.1 Omsorg i møte med barn.....	49-50.
5.2 Lekens betydning i forhold til psykisk helse.....	50-52.
5.3 Hvordan møte barns ulike behov i barnehagen.....	52-53.
5.4 Se meg, det kommuniserende barnet.....	53-55.
5.5 Trygge voksne i relasjon til barnet.....	55-59.
5.6 Hvordan fremme god psykisk helse i barnehagen.....	59-62.
6.0 Konklusjon.....	62-63.
Litteraturliste.....	64-68.
Vedlegg 1. Godkjenning av NSD.....	
Vedlegg 2. Informasjonsskriv til barnehager.....	
Vedlegg 3. Samtykkeerklæring.....	
Vedlegg 4. Intervjuguide.....	

1.0 INNLEDNING

Bakgrunn for oppgaven

Som førskolelærer og pedagogisk leder i barnehage gjennom mange år, har jeg møtt mange barn opp i gjennom, noen har satt mer spor enn andre. At jeg i tillegg har satt mine spor hos mange av barna, har jeg fått bekreftet mange ganger, direkte av foreldrene, men også av barna selv. Å vite at jeg har spilt en rolle i noens liv, har gjort inntrykk på meg. Allikevel følte jeg at jeg aldri strakk til, det følte det som å løpe etter et tog, et tog man aldri rakk. Til slutt falt valget på å hoppe av. Jeg arbeider fortsatt med barn, men i en litt annen setting. Interessen for barn i barnehagen derimot opptar meg fortsatt. Jeg undrer meg stadig over hvorfor psykisk helse i barnehagen ikke har en større plass i barnehage lærer utdanningen. Ikke kan jeg huske fra min tid på lærerskolen at vi hadde fokus på barns psykiske helse. Relasjonen som utvikler seg mellom barn -voksne i barnehagen, kan vise seg å være betydningsfull. Med bakgrunn og interesse for feltet, nysgjerrighet om andres erfaringer i samme fagfelt, sprang ideen om å skrive en masteroppgave ut. At jeg i tillegg var sulten på mer kunnskap, var avgjørende for å gå i gang med prosjektet.

Synet på barns utvikling og forutsetninger for god utvikling har de siste tiårene endret seg mye. Ved utgangen av 2017 gikk 281.622 barn i barnehagen (Statistisk Sentralbyrå, 2017). Økt kunnskap, helhetlig forståelse av barnet, å oppdage de uante mulighetene, styrker forutsetningene for å møte barn ut fra deres behov. Viktigheten av barn-voksen relasjonen i barnehagen har også kommet mer frem i lyset og det er betraktelig mer fokus rundt barns psykiske helse. Barnehagen har de siste årene fått en mye mer sentral rolle i barns oppvekst. Barnehagen spiller en viktig rolle for barns utvikling og «representerer» et kompletterende miljø i forhold til hjemmet. (Kunnskapsdepartementet, 2006).

I veilederen psykisk helsearbeid for barn og unge i kommunene, står det at barnehagen har et ansvar for å skape et godt grunnlag for psykisk helse og utvikling (Psykisk helsearbeid i kommunene, 2007). Det blir derfor viktig at man har en grunnleggende bevissthet og en kompetanse i forhold til barns psykiske helse i barnehagen. Boken «Se barnet innenfra» av (Brandtzæg, Torsteinson, Øiestad, 2013) legger vekt på barns psykiske helse i barnehagen. Boka belyser barnehagen som en unik arena for å gi barna et godt grunnlag for god psykisk helse videre i livet. Her rettes fokus mot å kunne ha flere perspektiver inne når man arbeider med barna, ikke bare det pedagogiske. Vel så viktig er det psykologiske, som kan sies å være

et grunnelement for at barn utvikler seg. Sett ut fra et psykososialt perspektiv hvor tyngden er å forstå det helhetlige, med fokus på betydningen av konkret kunnskap om barnas erfaringer og livsverden. Det innebærer å anerkjenne barnet som deltager i sitt liv, samtidig som man gir barnet rett til å mene, altså gi barnet en egen stemme. Barnets opplevelse står stekt, å se barnet som en «hel person» I motsetning til medisinsk tilnærming hvor barnets diagnose, for eksempel AD/HD er synonymt med barnet og ikke en «hel person» med rett til og behov for å oppleve og uttrykke egne følelser. Psykososialt arbeid handler om å bevege seg mellom ulike aktører, hvor barnets egne opplevelser står i sentrum. Det psykososiale perspektivet er opptatt av det rasjonelle rommet som skapes som et helhetlig samvær, hvor kommunikasjon er mer enn bare samtalen. Det psykologiske perspektivet er også et viktig grunnelement i barns utvikling. Kvaliteten på barnehagen må være god, dersom man skal få et positivt resultat. Det som legges inn av omsorg, trøst, glede og latter, resulterer i god psykisk helse og mestring hos barna (Brandtzæg, mfl., 2013). Ansatte i barnehagen har verdens viktigste jobb var en reklame kampanje for å rekruttere flere førskolelærere for en tid tilbake, det er ganske sterke ord. For de som jobber i barnehagen møter mange ulike barn og mange ulike behov, deres forståelse av barnet blir derfor en viktig brikke i arbeidet. Hvordan barn blir møtt og sett for den de er, kan vise seg å være viktig for å etablere en god relasjon, og det kan vise seg at en god relasjon kan være av stor betydning. I følge Jesper Juul (2003) trenger ikke barn voksne, perfekte forbilder, derimot har de behov for ansvarlige voksne som tenker og handler empatisk, fremfor metodisk.

Omsorg handler om mer enn kos, trøst og tilsyn. Omsorg vises i den voksnes interesse for barnet og barnets måte å se og være i verden på. (Barnehage folk, s. 24).

I neste avsnitt vil jeg presentere oppgavens problemstilling, avgrensning og samtidig belyse noen av de mest sentrale begrepene.

1.1 PROBLEMSTILLING

En stor andel av barn som vokser opp tilbringer mange timer daglig i barnehagen. En barnehage skal være en trygg arena hvor barna kan knytte verdifulle bånd, som kan styrke den videre utviklingen. For noen barn kan det vise seg å være strevsomt, tillitt, trygghet og gode relasjoner kan vise seg å bli viktig. Å møte barn likt kan være en utfordring, det kan ha en sammenheng med at også barn møter voksne forskjellig. At noen barn appellerer mer til oss enn andre kan nok forekomme, men voksne har et ansvar i hvordan vi svarer på barns henvendelser og hvordan vi nærmer oss barnet. Det er viktig at voksne er bevisst sin egen

holdning, alle barn må møtes med omsorg og respekt. Tema jeg har valg for oppgaven er psykisk helse i barnehagen- betydningen av voksen-barn relasjonen. Det omhandler et stort område, noe som gjør at jeg har måttet spisse det inn. På bakgrunn av det vil denne oppgaven ha fokus på voksenrollen i møte med barnet, ansattes kunnskap og erfaringer. Oppgaven vil ha fokus på de yngste barna i barnehagen, alders gruppen 0-3 år. Hensikten med oppgaven er å se på relasjonen mellom barn og voksen, og betydningen av det sett opp mot psykisk helse. Hvordan er det med ansattes kompetanse i forhold til psykisk helse, innehar de den kunnskapen som kreves for å møte ulike utfordringer det kan medføre. Er de bevisst på den «makten» de har og hvor betydningsfulle andre de kan være for mange av barna? Problemstillingen jeg ønsker å belyse lyder som følgende:

Hva slags erfaringer gjør barnehagelærere seg om at deres relasjon til barnet, kan være av betydning i forhold til psykisk helse?

På bakgrunn av tema har jeg i tillegg utarbeidet tre forskningsspørsmål, som hjelp til å svare på problemstillingen

Følgende forskningsspørsmål stilles:

- Hva slags perspektiver har man på relasjon
- Hvordan forstås psykisk helse i barnehagen

Oppgaven vil være preget av en helhetlig tenkning med vekt på en psykososial måte og tilnærme seg, det vil si det ut fra et subjektivt perspektiv, og ikke et biomedisinsk som er bygget på et objektivt.

1.2BEGREPSAVKLARING

Følgende definisjoner er valgt, for å belyse noen av de mest sentrale begrepene i denne oppgaven.

Psykisk helse:

WHO sin definisjon på god psykisk helse er:

«En tilstand av velvære der individet kan realisere sine muligheter, kan håndtere normale stressituasjoner i livet, kan arbeide på en fruktbar og produktiv måte og har mulighet til å bidra overfor andre og i samfunnet»

(Braarud, 2012) definerer psykisk helse, små barn på følgende måte: Barns kapasitet til å oppleve, regulere og uttrykke følelser, utvikle nære og trygge relasjoner og utforske omgivelsene og lære.

Psykososialt arbeid. Tilsier at også tjenestemottakernes egen forståelse av sin historie, sin livssituasjon, sine ressurser må inkluderes. Forutsetningen for god og kompetent praksisutøvelse er å forstå at kunnskap er mer enn teori, at kunnskap utfolder seg og utvikles sammen med andre i situasjoner, det vil si i kontekster, systemer og strukturer som er infiltrert i hierarkier av makt og avmakt (Nissen, Skærbæk, s 13).

Relasjonskompetansen forteller oss noe om forståelsen og hvordan voksne er i møte med barnet. Juul og Jensen definerer relasjonskompetansen på følgende måte:

Å se det enkelte barn på deres premisser og tilpasse sin atferd til barnet.

Relasjonskompetansen innebærer også å være autentisk i kontakten med barnet og være villig til å påta seg det fulle ansvar for relasjonens kvalitet. (Juul, og Jensen, 2003)

Tilknytning handler om hvordan barnet knytter seg til sine omgivelser og kan gis følgende definisjon: Barnets tilknytning til den voksne, det vil si graden av trygghet og tillit til den andre. Tilknytningsstil viser både til tilstand av å være tilknyttet og til kvaliteten ved individets tilknytning (Kvillo, 2011, s 88).

Anerkjennelse: I følge Emmanuel Levinas(1969) handler anerkjennelse om å respektere «den andre» om å ha evne til å oppgi seg selv et øyeblikk for å kunne møte seg selv gjennom «den andre». «Å stå ansikt-til ansikt med «den andre er den endegyldige situasjonen (Levinas, 1969) gjengitt i Pettersen og Simonsen, 2010, s 18).

2.0 KUNNSKAPSGRUNNLAG

I følge statistikken er det en økt kurve i forhold til hjelp med barn og unges utfordringer vedrørende psykisk helse og hvor mange som melder om utfordringer ved psykisk helse (Folkehelseinstituttet, 2015). Resultater fra Toppstudien (2007:5) setter fokus på at det er mulig å identifisere forstadier til psykiske vansker fra tidlig alder, allerede fra barna er rundt halvannet år. Ca. en fjerdedel av de barna som hadde betydelige vansker fra tidlig alder, hadde de samme vanskene når de var åtte år. I tillegg ble det oppdaget at risikoforhold som allerede var til stede da barna var halvannet år, fortsatt hadde en innvirkning på deres symptomnivå tre år senere. Allikevel viste hovedfunnet at det kun var når risikoforholdene holdt seg konstante, at barnas symptomnivå holdt seg på samme høye nivå. Dette indikerer at barns psykiske helse kan bedres dersom oppvekstmiljøet gjennomgår positive endringer. Barnehagen kan i den sammenheng sees som en del av barns oppvekstmiljø, med tanke på hvor mange timer barnet oppholder seg i barnehagen.

Tidligere forskning handler i størst grad om kvaliteten på barnepass(barnehagen), kriteriene for kvalitet handler om hvordan voksne møter barna, og legger til rette for trygge, stabile og stimulerende omgivelser (UNICEF, 2008). Forskning som går direkte på relasjoner og betydningen i forhold til psykisk helse i barnehagen er begrenset, derimot i skolealder ser det ut til å være flere undersøkelser om lærer –barn relasjonen. I rapport 2015:2 De sårbare barna i barnehagen –betydningen av kvalitet, viste en sterk kobling mellom barnas utvikling og relasjonen de hadde til personalet. Dette så ut til å gjelde for alle barn. Det skal nevnes at i rapporten var det fokus på to grupper sårbare barn: 1) barn med nevrobiologisk risiko og 2) barn med vanskelig temperament. Sett i sammenheng med annen forskning som viser positiv effekt av opplæringsprogrammer som styrker personalets ferdigheter i å respondere på ulike barns behov, styrker dette antagelsen om at kompetanse hos personalet kan ha innvirkning. Hvordan man etablerer en støttende relasjon til barnehagebarn, kan vise seg å være et viktig tiltak for å forebygge sosiale og emosjonelle problemer hos barn. (Brandlistuen, R, E, Helland, S.S, Evensen, L.A Schjølberg, S Tambs, K, Aase, H, Wang, M. V).

Dette belyser hvor viktig det er med høy kvalitet på barnehagen og at de ansattes kompetanse kan gjøre en forskjell.

Ideen at barn-voksenrelasjoner er sentrale stammer hovedsakelig fra forskningsbaserte funn som viser at tilknytning mellom barn og foreldre har stor innflytelse på barns utvikling (Ainsworth, Blehar, Waters & Wall, 1978). Forskning viser at små barn danner trygge

tilknytnings relasjoner til omsorgspersoner også utenfor hjemmet, som voksne i barnehagen (Davis 2003, Pianta, Nimetz og Bennet 1997), gjengitt i Kvello, (2010).

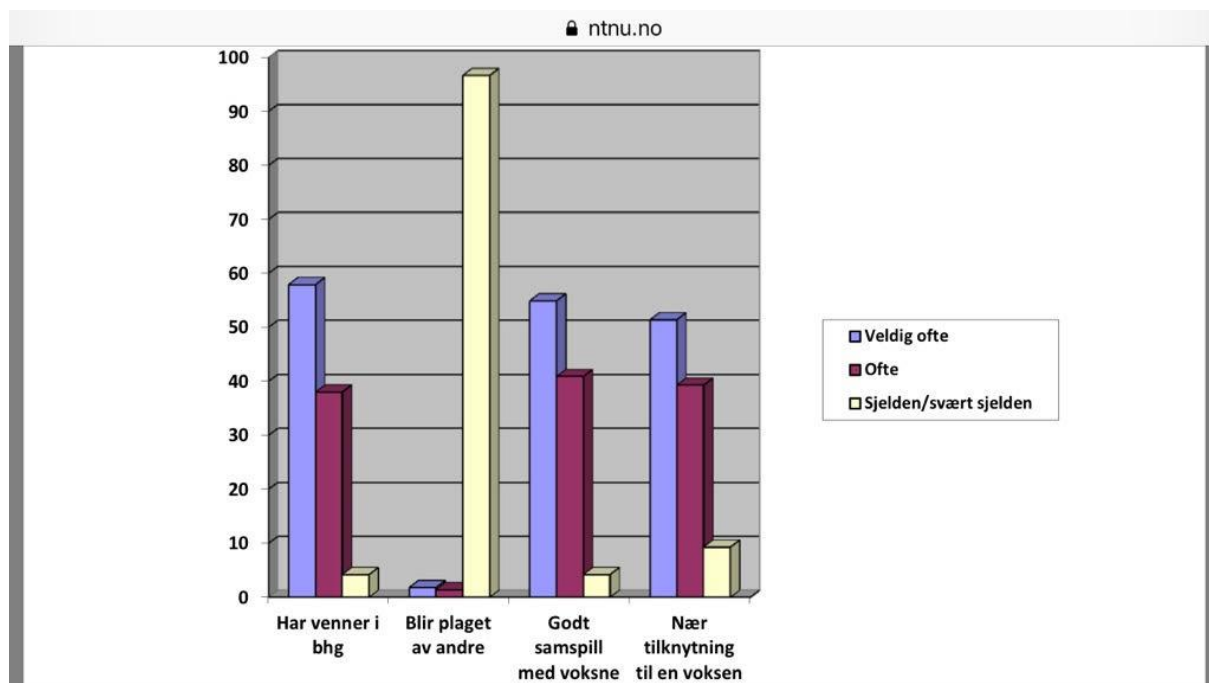
I USA har American Academy of Pediatrics utgitt en klinisk rapport, *The Importance of play in promoting healthy child strong parent-child bond*. I rapporten legges det særlig vekt på lekens funksjon og hva leken betyr for barnas utvikling. Blant annet hevder de at lek er essensielt for utvikling fordi det bidrar til kognitivt, fysisk, sosialt og emosjonelt velvære, for barn og unge. Lek bidrar også til en gylden mulighet for foreldre eller andre voksne å engasjere seg i barna. Videre hevder rapporten at lek er ansett som så viktig for å opprettholde barnets optimale utvikling, at det har blitt anerkjent av forente nasjoners høykommisjonær for menneskerettigheter, som er en menneskerettighet for barn. Lek tillater barn og bruke kreativitet mens de utvikler fantasi, behendighet og fysisk, kognitiv og emosjonell styrke. Lek er viktig for sunn utvikling av hjernen. Det er gjennom lek, barn på et tidlig stadiet engasjerer og samhandler i verden rundt dem. Lek tillater barn å lage og utforske en verden de kan mestre. Etter hvert som de mestrer sin verden, hjelper leken barna å utvikle nye kunnskaper som fører til bedre selvtillit og resilens, noe de trenger for å mestre fremtidige utfordringer. Frilek hjelper barn og lære hvordan å jobbe i grupper, dele, forhandle, løse konflikter og lære dem å stå opp for seg selv. Når leken får lov å være styrt av barna, får barn lov å ta sine egne beslutninger, gå i eget tempo, oppdage og videreutvikle nye interessefelter. I motsetning til passiv underholdning, så er lek med på å bygge aktive sunne kropp. Rapporten forteller også at mindre verbale barn får muligheten til å uttrykke sine synspunkter, erfaringer og frustrasjoner gjennom lek, som hjelper voksne å få muligheten til, å få en bedre forståelse av hva barnet prøver å fortelle oss.

I Rapport 21/2012, Barns trivsel og medvirkning i barnehagen, har man belyst det ut fra foreldre, barnas og ansattes perspektiv. Rapporten er basert på data fra 17 ulike barnehager og til sammen 562 informanter. Det er også utført 18 timer med observasjoner på de yngste barna, 0-3 år, i ulike barnehager. Rapporten forteller om en stor andel barn som trives, en andel trives sann passe og 10% gir uttrykk for å ikke trives. Videre beskrives det stor variasjon i ansattes kompetanse om små barns medvirkning og samspill. Følgende beskrivelse er gitt:

Det er voksne som fullt ut ser, forstår og tar hensyn til barnet, og er bevisst på å fremme godt samspill mellom barn og voksne. Det ser ut til å bidra til god trivsel hos de yngste. Men der er også ansatte som ser barn, men kanskje ikke alltid forstår, eller misforstår barnets

intensjoner, eller rett og slett ikke tar hensyn til hva barnet vil, og som ikke klarer å fremme godt samspill.

Foreldrene i undersøkelsen beskriver barnets sosiale relasjoner på følgende måte:

Ut fra statistikken er det ca. 10% prosent som ikke har nær tilknytning til en voksen, noe som er urovekkende. Samtidig viser rapporten at en liten andel barn ikke har godt samspill med voksne, har få venner og blir plaget av andre. Hva som gjør at vi ikke klarer å fange opp de barna er viktig å belyse.

På bakgrunn av funn i rapporten konkluderer de med at det vil være spesielt viktig å se nærmere på blant annet: *Hvorvidt barnehagens ansatte har god nok relasjonskompetansen, og ser betydningen av godt samspill mellom barn og voksne, og mellom barn. Det er på småbarnsavdelingene grunnlaget for god sosial kompetanse blir lagt.*

Prosjektet Blikk for Barn har i perioden 2012-2017 forsket på de yngste barna i barnehagen, 0-3 år. Funnene viser en klar tendens til at vi scorer dårlig i å støtte relasjoner. Samspillet mellom barna og nære omsorgspersoner i barnehagen er lavt. Blant annet ble det observert barn som var alene, uten at en voksen tok kontakt opp mot 30 min. I samme prosjekt fant også forskerne at voksne i liten grad deltok i leken, de griper sjelden inn om barn allerede er i lek. Det disse rapportene viser oss er at det legges ned mye godt arbeid, men at man fortsatt har en vei å gå i forhold til voksnes involvering i arbeide og hvor viktig leken er for barna i barnehagen. Rapportene er svært interessante og er et godt verktøy for å belyse oppgaven.

En annen studie har sett på sammenhengen mellom barns opplevelse av stress i barnehagen. Forskerne fant ut at barn i alderen 0-3 i barnehagen hadde et forhøyet nivå av stresshormonet kortisol i kroppen, sammenlignet med barn som var hjemme (Verner & Van Ijzendoorn, 2006). Dette støtter nyere norsk forskning hvor foreldrene tilbakemeldte at deres ettåringer var slitne og trøtte etter en dag i barnehagen og at det forplantet seg utover i uka (Undheim, Drugli, 2012).

2.1 Hva er psykisk helse?

I ”Veileder for psykisk helsearbeid for barn og unge i kommunene” (Sosial- og helsedirektoratet, 2007). Gis følgende begrepsavklaring:

Psykisk helse referer til utvikling av og evne til å mestre tanker, følelser, atferd og hverdagens krav i forhold til ulike livsaspekter. Det handler om emosjonell utvikling, evne til velfungerende sosiale relasjoner og evne til fleksibilitet. Fravær av psykiske vansker eller lidelser er ikke ensbetydende med god psykisk helse. (s. 8).

I følge den britiske psykoanalytikeren Donald W. Wincott (1960) må spedbarnet forstås kontekstuelle, hvordan barnet fungerer avhenger av de omsorgs relasjonene barnet er en del av. Om barn ikke møtes på sitt behov for relasjon kan det få konsekvenser. Det er da flere sider av utviklingen som kan påvirkes

1. barnets opplevelse av seg selv
2. kontakt med egne følelser
3. evne til å etablere nærhet til andre mennesker

I Wincotts teori er det å bekrefte barnets følelser og tanker sentralt for at selvfølelsen lades positivt. Hvordan foreldre klarer å tone seg inn på barnet, vil ha konsekvenser for hvordan det reflekteres tilbake til barnet, det barnet opplever. Speiling bidrar til at barnet kan oppfatte egne tanker og følelser. Om barnet føler manglende oppmerksomhet eller respons, kan det gi en følelse av kaos. Barnet blir opptatt av å søke signaler, fokusere kun på omsorgsgivernes følelser og sette sine egne til side (Wincott, 1960). Dette gjør at det blir vanskelig for barnet å etablere kontakt med egne følelser. Barnet utvikler det vi kaller et falsk selv. Behovet for bekreftelse er sterkt. Når man setter egne behov og følelser til side til fordel for andres, kan

det være med å forsterke sensitivitet og medfølelse for andre. Nærhet blir fraværende og det kan være vanskelig å etablere kontakt, ofte er den da bygget på en overfladisk relasjon.

Mange barn sliter med følelser som sinne, angst, ambivalens, sorg og kaos det kan være vanskelig å gi uttrykk for. Ansatte i barnehagene har en viktig rolle når det gjelder å hjelpe disse barna og regulere følelsene sine. Barn er ulike og skal møtes ulikt, å møte barna med forståelse for hvor i livsverden de befinner seg blir viktig, det krever kompetente og bevisste voksne. Å utvikle en sunn psykisk helse er en relasjonell prosess (Braarud, 2012).

Psykososialt arbeid ved narrativ tilnærming legger vekt på kroppslighet og opplevelse, noe som gjør det mulig for yrkesutøveren å se «hele barnet» (Del Busso 2013, s. 47).

Kompleksiteten i barns livsopplevelse, samt jobbe ut ifra barns egne fortellinger om sine opplevelser blir viktig. Berit Bae sier at, å se å møte barnet som et subjekt er å verdsette barnets egen forståelse av sin opplevelsesverden (Bae 2005). I tråd med hva Del Busso (2013) skriver om, å gi barnet muligheten til å oppleve seg selv som person i verden. Når barnets «fortellinger» om seg selv står i sentrum for yrkesutøverens forståelse av barnet, kan det være med å skape en relasjon der barnet opplever å bli sett og hørt. I psykososialt arbeid hvor narrativ tilnærming benyttes, forutsettes det at det er tid og rom for samvær med barnet, i motsetning til kun samtale. *Når det psykososiale perspektivet vektlegges er det uttrykk for en erkjennelse av at mange perspektiver er nødvendig i forståelsen av så vel forebygging som behandling. Det sosiale og det psykiske inngår i en kontinuerlig prosess av gjensidig påvirkning* (Nissen, Skærbæk, 2014, s. 12). Det vil si at kompetansen i psykososialt arbeid handler om kunne å se at mennesket som har behov for hjelp, må sees i sammenheng av noe større.

God psykisk helse må fostres aktivt, utvikles og opprettholdes. I tillegg til familie og venner, blir barnehage en viktig arena. Barnehagen spiller en viktig rolle for barns utvikling og «representerer et kompletterende miljø i forhold til hjemmet» (Rammeplan for barnehagen, 2006).

En barnehage med god kvalitet kjennetegnes ved at den har voksne som er varme i relasjonen til barna og som er tilgjengelig med trøst og omsorg. Barnets utvikling og psykiske helse påvirkes av hvordan barnet blir møtt, ivaretatt og på hvilken måte relasjonene til andre knyttes. Barn har en iboende søken etter nærhet og tilknytning til sine nærmeste omsorgspersoner for å bli beskyttet mot fare (Brandtzæg mfl. 2013).

På bakgrunn av tidligere forskning som sier noe om at barn kan påvirkes av miljøet rundt, styrker det Uri Bromfenbrenners utviklingsøkologiske modell (1979) om hvordan de ulike Mikro, Makro, Meso og Ekso nivåene kan ha innvirkning på barnets utvikling. Slik jeg ser det var Bromfenbrenner i stor grad opptatt av barns utvikling, i samspill med omgivelsene rundt, som for eksempel barnehagen. Sett i sammenheng med Hertz (2011) tenkning om å oppdage de uante mulighetene, styrker det antagelsen om viktigheten av en helhetlig tenkning rundt barnet. I modellen legger Bromfenbrenner særlig vekt på sammenhengen og samspillet mellom de ulike arenaene man beveger seg i, som for eksempel familien, skolen og idrettslaget. Hvordan de ulike arenaene påvirker hverandre, mener han har betydning for barn og unges oppvekst. Ut fra Bromfenbrenners tenkning er det samspillet, vekselvirkningen mellom individet og omgivelsene, som fremmer utviklingen. Videre sier Bromfenbrenner noe om at den voksnes engasjement i aktiviteter sammen med barnet er viktig. Et oppvekstmiljø som er preget av at man gjør ting sammen, er et godt miljø og vokse opp i.

2.2 Hva er psykososialt arbeid?

Å arbeide psykososialt betyr å kunne identifisere kunnskap som mer enn teori og vurdere hvordan kunnskap utfolder seg og utvikles sammen med andre i situasjoner og kontekster preget av makt og avmakt (Skærbæk og Nissen, 2014, s. 130).

Det vil si at det å jobbe psykososialt er komplekst. God handlingskompetanse er vesentlig for å kunne utforske, analysere og utvikle evnen til samhandling med brukere, pårørende, kolleger og andre profesjonelle. Noe av det viktigste innenfor psykososial kompetanse er relasjonskompetansen. Denne kompetansen kommer jeg tilbake til i kapitlet under.

Refleksivitet kan beskrives som en praktisk ferdighet som består i en kontinuerlig bevisstgjøringsprosess. Denne bevisstgjøringsprosessen er mer dyptgående og omfattende enn å reflektere over det arbeidet man gjør. Gjeitnes og Tronvoll (2011), gjengitt i Nissen, Skærbæk (2014) s. 59).

Det å skape en relasjon basert på gjensidig tillit, trygghet og lytte til den andre er viktige ingredienser for å få til en god relasjon. Ut fra et etisk perspektiv handler det om å møte andre med en forståelse om at et hvert menneske har en verdi.

Sentralt i psykososialt arbeid er narrative. (Kvale og Brinkman, 2009) omtaler en fortelling eller et narrativ som en historie. Ordet narrativ stammer fra det greske ordet narrare, som vil si å fortelle. Ved å lytte og se, være deltagende i sosiale og kulturelle settinger lærer man å

fortelle og etter hvert lærer man og sette ord på opplevelsene. Det vi erfarer og opplever, blir da meningsfylt og vi kan forstå det vi opplever (Johnsen & Torsteinsson, 2012, s. 199-202). Det essensielle er barnets opplevelse av historien som fortelles, det blir viktig at yrkesutøveren har en forståelse av at det er meningsskapende for den som forteller. Hvilken betydning innholdet i historien har å si for barnet. *Gjennom fortelling gir vi mening til og konstruerer sammenheng i våre opplevelser, og hvem vi er i verden i relasjon til andre* (Del Busso, 2013, s. 46).

2.3Tilknytning

De første leveår utvikler barnet grunnleggende trygghet og tilknytning til foreldre eller andre omsorgspersoner. Så tidlig som ved fødsel innleder barnet et samspill med sine omsorgspersoner-ofte er dette moren. Kvaliteten på dette tidlige samspillet avgjør den måten barnet knytter seg til sine foreldre (Ainsworth et.al.1978). På bakgrunn av de erfaringene barnet gjør seg i samspillet med foreldrene, utvikler de en oppfatning av seg selv og hva som kan forventes. Opplever barnet for eksempel å ikke bli sett, er det de forventer. Om barnet opplever å ikke bli trøstet, sitter de med en opplevelse av at det er den behandlingen de kan forvente seg. Barnet utvikler en opplevelse av tillit eller mistillit til omverden, avhengig av deres grunnleggende behov, de følelsesmessige, så vel som de fysiske, blir dekket på en grunnleggende måte. Tilknytningsstil viser sammenheng med barnas konsentrasjon, hvordan de utvikler seg og lærer gjennom lek, sosial tilpasning, ferdigheter i å utvikle aldersadekvate vennskap, hvilke emosjoner de har og risikoen for å utvikle psykiske lidelser (Kvelling,2011, s. 45). Hva slags tilknytningsmønstre barnet utvikler kan si noe om kvaliteten på omsorgen barnet får. De ulike tilknytningsstilene kan deles i fire grupper:

- Trygg tilknytning.
- Utrygg/unnvikende tilknytning
- Utrygg/Ambivalent tilknytning
- Desorganisert tilknytning

2.3.1Hva kjennetegner de ulike tilknytningsmønstrene?

En **trygg tilknytning** oppstår når omsorgspersonene er varme og aksepterende, de møter barnets behov og regulerer det på en god måte om det føler seg oppbrakt. Barn er skapt for å

utforske, de er nysgjerrige og vil ut i verden. Når barn blir trøtte, har slått seg eller blir redde, kan det påvirke i forhold til hvor på sirkelen de befinner seg, de faller ned på sirkelen. Det vil si at, i det øyeblikket melder det seg et tilknytningsbehov. Ifølge Brandtzæg mfl. (2013) finnes det to enkle tegn på trygg tilknytning, at barnet søker trøst hos voksne og tar imot trøst, og at barnet hviler kroppen mot den voksne, blir rolig og avspent. Det trygt tilknyttede barnet har tillitt til at en beskyttende og støttende omsorgsperson vil være tilgjengelig, og viser sine behov tydelig ovenfor denne. Strategien forbindes særlig med sensitivitet, empati, tilgjengelighet, kontinuitet, forutsigbarhet, og trøst fra omsorgsgiverens side (Ainsworth 1973, Killen, 2009).

I motsetning til trygg, har vi den **utrygge unnvikende tilknytningen** som gjerne kjennetegnes ved at barnet gir uttrykk for å ha det bra, det tar seg sammen. Barnet er god på egenomsorg fordi barnet har erfart foreldre som er lite responderende og omsorgsfulle. De forsøker å klare seg selv, og har ingen forventninger og søker dermed heller ikke omsorg (Kvello, 2010, s 90). Foreldrene forsømmer ikke barnet sitt, men forholder seg lite til visse sider ved barnet (Kvello, 2010).

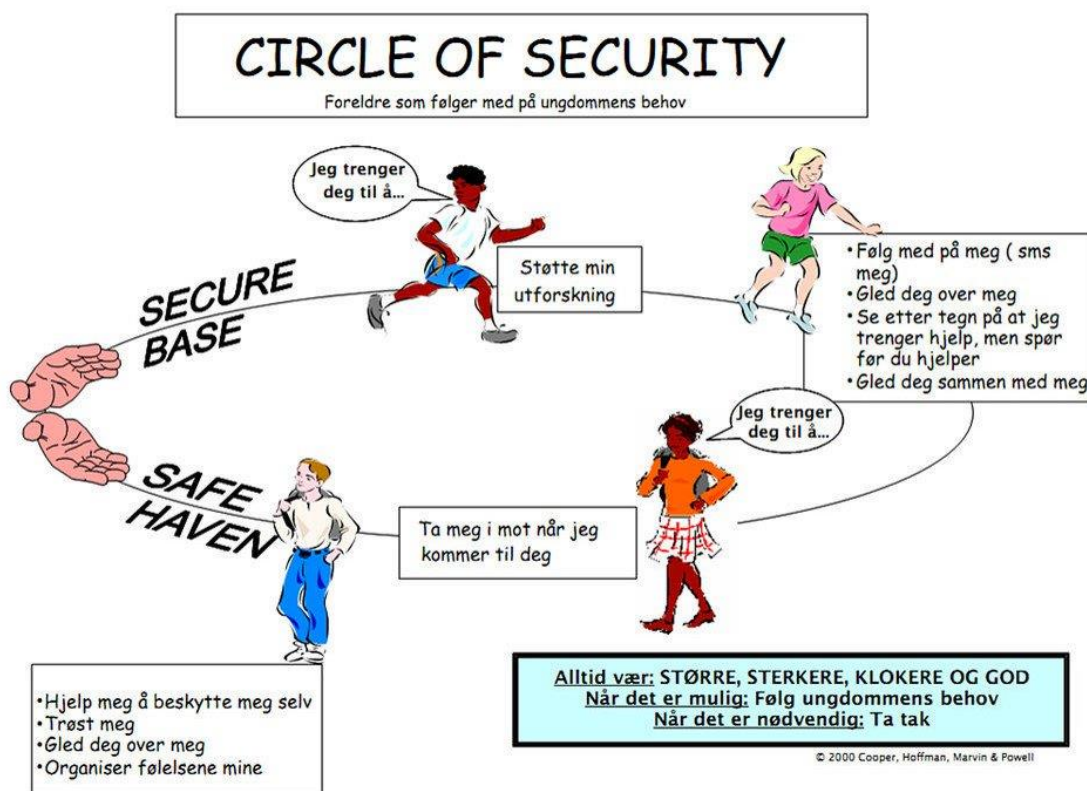
Barn med **desorganisert tilknytnings** stil er ofte redde og har et sterkt behov for å beskytte seg, frykt er et stikkord. Disse barna har ofte vokst opp med foreldre som har virket skremmende på dem (Kvello, 2010, s 95). Mødre i voldelige forhold beskriver ofte seg selv som hjelpe løse i å beskytte barna mot farer, ikke fordi de i utgangspunktet tviler på seg selv, men fordi de lever med unormale risikoer. Gruppen engstelige omsorgspersoner kan også være med å bidra til at barn utvikler denne tilknytningsstilen. Ved at foreldrene ikke står frem som trygge og sterke, gjør at barnet ikke har tro på, at det det kan søke beskyttelse hos omsorgspersonene.

Den siste av de fire tilknytningsstilene er **ambivalent**, i mange tilfeller har disse barna en overhengende frykt for ikke å bli sett. De har opplevd noe respons og omsorg, men kvaliteten har vært så ujevn at de har lært seg til å forsterke sine signaler, for å få respons og utløse omsorg (Kvello, 2010, s 92). Det innebærer at de gjør alt for å ikke føle seg oversett, og måten de gjør det på kan ofte være i form av at de blir krevende i sin oppmerksomhet, selvsentrerte og masete i andres øyne.

En som har hatt stor betydning for vår forståelse av barns behov, relasjoner og utvikling av psykopatologi er Bowlby (1969,1973,1980,1988). Bowlby (1988) hevder at behovet for andre

for tilknytning, samt trusselen om tap av tilknytning(seperasjon) preger individet gjennom livsløpet (Schibbye, 2004).

Begrepet tilknytning kommer fra det engelske begrepet attachment. Tilknytningsteori handler om hvordan og hvorfor voksne må se barn, anerkjenne dem og bekrefte dem (Kvello, 2010). Bowlby (1988) på sin måte brukte begrepet tilknytning for å beskrive hvordan barn tidlig i livet danner relasjoner og knytter seg følelsesmessig til nære omsorgspersoner, som for eksempel ansatte i barnehagen. Barn utvikler sine følelsesmessige og sosiale ferdigheter i nære relasjoner til voksne. Trygge tilknytningsrelasjoner, der de voksne er sensitive ovenfor barnas psykologiske behov og gir barna tilpasset respons, er det mest optimale for barnas videre emosjonelle og sosiale utvikling (Brandtzæg mfl. 2013). Begrepet trygg base er sentralt innfor tilknytningsteorien. Den trygge basen er med på å gjøre så barnet tør å «reise ut i verden», med andre ord tør å utforske, samtidig som barnet kan søke seg tilbake til den trygge havnen når ting føles utrygt der ute. Denne dobbeltfunksjonen blir også kalt trygghets sirkelen (Cos) (Copyright 1998, Powell, Hoffman, Marvin og Cooper, s 47).

Barn som opplever å ha en trygg base, gis muligheten til å utforske sin nysgjerrighet. De har overskudd og pågangsmot til å tørre å bevege seg bort fra den trygge basen, hele tiden i

visshet om at omsorgspersonene er tilgjengelige for dem. Barn som er utrygge vil måtte bruke all sin energi på å søke trygghet, noe som innebærer at kreftene blir oppspist av en følelse av panikk og frykt.

Tanken bak COS er at omsorgspersoner vil kunne ha utbytte av økt forståelse i forhold barns emosjonelle behov, hvordan disse behovene uttrykkes og hvordan man kan ivareta barnet på en best mulig måte.

2.4 De yngste barna i barnehagen

Å jobbe med yngste barna krever noe av oss som voksne. Ninni Sandvik (2006) snakker om å se de med det gode blikket. Det innebærer raushet, bevissthet, tilstedeværelse, samt se ting i beste mening. Barn fremstår på ulik måte i forskjellige situasjoner (Nordin Hultman 2004). Et barn som opptrer ukonsentrert i en setting, bør nødvendigvis ikke opptre like dann i en annen situasjon. Pedagogene har ansvaret for at personalet arbeider med å bevisstgjøre sine tanker om småbarns virksomhet i barnehagen. Samtidig bevisstgjøring i forhold til egne tanker, om hva det innebærer å møte barna ut fra ulike behov.

Når Gunnvor Løkken (2004) snakker om de minste barna, omtaler hun dem som toddlere. På den måten tydeliggjør hun den kroppslige betydningen ut fra deres alder «som en egen og likeverdig måte å være tilstede i verden på» (Løkken, 2004). Hun mente at det verbale hadde tatt over for det kroppslige i mange pedagogiske sammenhenger. Løkkens tenkning har sitt utspring fra den franske filosofen Maurice Merleau-Ponty (1994). Ponty hevder at det er gjennom det kroppslige vi opplever å være til, at barn først opplever det kroppslige for så gjennomgå det, altså tenke det. Ikke utelukkende, men sett i sammenheng med følelser, intensjoner og bevissthet.

Små barns måte å kommunisere på er gjennom kroppen. I tillegg uttrykker de seg med lyder, lyder som for eksempel ajaajaj baja kan være uttrykk for at barn opplever noe spennende og noe som interesserer dem. Selv tone fallet kan fortelle oss mye, hvordan det låter, spørrende, kommando osv. Kroppen er i fokus hos toddlerne, å løpe fra en side av rommet over til andre, for så gjenta, om mulig bare med små endringer skaper munterhet og glede barna seg imellom. Gledesytt gjentakelse og en enkel struktur i leken gjør den lettere å delta i for mange toddlere. Gjentakelsen er en svært viktig kvalitet ved toddler leken og et særtrekk ved toddler stilen. I gjentakelsen kan barna «tone» seg inn på hverandres følelser (Stern, 2003). For barna skapes en slags felles forståelse som de sammen konstruerer, gjennom handlingen de utfører. Vi kan si at de gir seg hen i leken og sammen konstruerer en kultur. Uten å sette ord på det,

klarer barna og komme frem til en felles forståelse (Løkken, 2004). Å skulle tolke barnets mange signaler stiller krav til de voksne i barnehagen. Se barnet kroppslig, lytte til ord og lyder krever trening, sammen med vilje og evnen til å se (Sandvik, 2006).

2.5 Relasjoner

En god relasjon kan være med på å fremme, ikke bare et positivt selvbilde og trivsel, men kan også spille en rolle i forhold til videre utvikling. I følge Drugli (2014) danner barn og unge seg et bilde av sin egen verdi og betydning ut fra responsene og anerkjennelsen de får fra nære voksne. For å kunne samhandle med andre mennesker og kunne ta andres perspektiv, vil relasjonsferdigheter være helt nødvendig.

«med relasjon menes hva slags innstilling til eller oppfatning du har av andre mennesker, i dette ligger implisitt også hva andre mennesker betyr for deg» Nordahl (2002).

Voksne i barnehagen må vise at de bryr seg, det er mange måter å bry seg på. Tilstedeværelse i samspillet kan være en viktig faktor i et samspill som skal utvikles over tid. Hvordan voksne legger til rette for utviklings støttende samspill vil kunne bety en forskjell i læring og vekst hos barnet. Med utviklings teori menes at barns utvikling foregår i gjensidig samspill med andre kompetente representanter for den kulturen de blir født inn i. Nordal (2002) sier at det å være menneske, kunne kommunisere og samhandle med andre er kjernen i en god relasjon. Utvikling skjer i relasjoner og gjentatt samspill er med på å danne grunnlaget for de relasjonene som oppstår mellom barn og viktige andre, med andre menes besteforeldre, søsken, voksne i barnehagen og jevnaldrende. Disse relasjonene utvikles over tid og kvaliteten på relasjonen vil påvirkes av karakteristika ved barnet, den voksne og omgivelsene (Sameroff, 2000). Kvaliteten vil være med å prege hvordan betingelser barnet har for å utvikle seg. Med kvaliteten menes om forholdet er preget av varme, nærhet, trygghet eller preget av sinne, konflikter eller avstand. At voksne er bevisste i måten de møter barn er viktig, hvordan de inngår i samspill, tar hensyn og viser sensitivitet vil være nødvendig for å utvikle en relasjon bygget på trygghet. Det er i trygge relasjoner barnet i størst grad for utnyttet sitt fulle utviklingspotensial (Kvelling, 2011). Ulike barn vil reagere forskjellig på de samme påvirkningene og påvirke sine omgivelser på ulike måter (Sameroff, 2000).

For å fungere sosialt vil grunnlaget for relasjoner spille en stor rolle. I St. mld. 41 «kvalitet i barnehagen» står det at det er personalets ansvar å etablere trygge relasjoner til barnet, og mellom barna i barnehagen. Gjennom vennskap erfarer barn at relasjoner er viktige og de kan

øve på relasjonsbygging i små og store hendelser i barnehagen. Å ha en god venn er med å bygge opp barnas selvfølelse. Vennskap gjør barn mer robuste, og gjør at de lærer å takle motstand og konflikter. I tillegg gir vennskap og nære relasjoner barna større handlingsrom for utforskning av roller og utprøving av grenser. (Utdanningsdirektoratet 2012).

Barn som ikke oppnår vennerelasjoner, kan oppleve at deres emosjonelle vansker forsterkes (Kvello, 2008). Det viser hvor viktig det er at voksne fanger opp og ser de barna som har sosiale utfordringer. For at barn skal kunne ta andres perspektiv, forutsetter det en læring gjennom barns relasjoner og lek. Hvordan barn inngår i relasjoner til andre kan være betydningsfullt for videre lek og læring. Barnehage lærere og øvrige personalet har en viktig jobb i å fange opp hvordan barn tar hverandres perspektiv.

Voksnes evne til å gå inn i positive og sensitive samspill med barn er en betydelig viktig faktor i arbeidet med barn. For at de skal klare å stå i det over tid må de også ha evnen til å være bevisst sider ved seg selv. Brandtzæg mfl. (2013) tar opp et begrep hun har kalt haimusikk, det vil si når voksne blir slitne kan det påvirke hvordan vi ser barna. Med haimusikken spillende i hodet, er det viktig at vi klarer å slå av musikken og se hva barnet trenger, hvilke behov har barnet her og nå. Å klare å se hva det bråkete barnet trenger krever mye, å kunne gi barnet noe positivt og ikke irettesettelse, kan vise seg å være verdifullt. Drugli (2014) hevder at en forutsetning for positive og utviklings støttende relasjoner, er at de voksne i barnehagen bryr seg og evner å se hele barnet. Man må se det problemfylte i lyset av det beste, barn og unge har uante muligheter (Hertz, 2011). Målet er ikke normalitet, men utvikling. Hertz er opptatt av utvikling og hva som kan oppstå. Når Hertz snakker om utviklingsmuligheter snakker han om i samspill med omgivelsene og omgivelsene i samspill med barnet.

2.5.1 Relasjonskompetanse

Juul og Jensen (2003) har følgende definisjon av relasjonskompetanse:

Den profesjonelles evne til å se det enkelte barn på dets egne premisser og tilpasse sin egen atferd etter det, uten dermed å fraskrive seg lederskapet, og evnen til å være autentisk i kontakten. Og den profesjonelles evne til å påta seg det fulle ansvaret for kvaliteten i relasjonen.

Kravene til relasjonskompetanse er omfattende, og de understreker et stort spekter av delkompetanser (Løkken, 2010). Graden av selvinnsett kan vise seg å variere hos den voksne. Hvordan vi tilegner oss kunnskap om egen glede, eller mangel på glede vil kunne gjenspeiles i samspillet med barnet. (Brantzæg mfl. 2013) hevder at forskning dokumenterer at når voksne gleder seg over barn, blir barn mer samarbeidsvillige. At ansatte reflekterer over egen situasjon, har kunnskap om egen glede, eller mangel på glede, vil være en viktig brikke i forhold til hvordan kvaliteten på samspillet utarter seg. Barn er ekspert på voksnes følelser. Hvordan voksne i barnehagen fremstår ovenfor barnet, blant annet ved kroppsspråk, lyder, blick, latter og smil, påvirker hvordan barnet oppfatter den voksne. Å møte barn på en likeverdig, men ikke likestilt måte, handler om å se ulikhetene. Likeverdighet handler om å ha respekt for ulikheter (Palsdottir, 2009). Slik jeg oppfatter det handler det om hvordan jeg i møte med barn velger å møte de. Ved at jeg i ord og handling viser at jeg har respekt for at vi er ulike, men samtidig at vi er like mye verdt, med andre ord «At jeg er meg, og du er deg, jeg tenker og føler som jeg gjør og du kan tenke og føle som du gjør» Det krever kunnskap for å kunne ta barnas perspektiv, kunnskap i form av relasjonskompetanse er viktig i arbeid med barn. Å kunne forstå, handler om hvordan du som voksen kan sette deg inn i hvordan barn opplever sin situasjon. Det er samtidig viktig å kunne svare på barnas følelser, det vil si på en måte hvor de føler seg forstått, altså en empatisk væremåte ovenfor barnet.

Relasjonskompetanse forutsetter at man kan ta barnas perspektiv (Killen, 2012, s.120).

Relasjonskompetanse er i tillegg nødvendig for å ta vare på trygg tilknytning, utvikle nye, kompletterende tilknytninger samt kompetanse for utrygg tilknytning.

Når voksne innehar lav relasjonskompetanse kan det medføre at det etter hvert blir etablert negative samspillmodeller (Melaas, 2013).

Kalliala (2011) fant i sin studie at det var mindre grad av sensitivitet og deltagelse i samspill med de yngste barna under tre år. Endringspotensiale var avhengig av blant annet kompetanse og motivasjon.

Ansatte i barnehagen danner grunnlaget for barnehagens arbeid med kvalitet. Kunnskap og kompetanse hos personalet må være i stadig utvikling.

«kompetanse er summen av de kunnskaper, ferdigheter, holdninger og erfaringer som finnes hos den enkelte arbeidstaker og i virksomheten som helhet. Kompetansebygging er å sikre kvaliteten i barnehagen og utvikle den gjennom å utnytte, styrke og fornye personalets kunnskaper (Rammeplanen, 2006. s 137).

2.6 Omsorg

Omsorg handler om mer enn kos, trøst og tilsyn. Omsorg vises i den voksnes interesse for barnet og barnets måte å se og være i verden på (barnehage folk s 24). For at den voksnes interesse skal kunne opprettholdes kreves det at man har et godt forhold til seg selv. Det å alltid ofre seg for andre, uten noe form for påfyll, enten det er av barna, eller kolleger er ikke særlig klokt, om muligens ikke på sikt. Å være i balanse kan vise seg å være viktig, selve grunnlaget for at evnen til nærvær og empati kan utvikle seg i møte med andre (Sælebakke, 2015, s. 39). Å skulle balansere hensynet til seg selv og hensynet til andre er muligens en kunst i seg selv, ikke for mye, men heller ikke for lite. Stress hos de voksne kan ofte føre til kjefting og hva gjør det med oss og ikke minst barna. Altså å være på plass i seg selv vil være en viktig faktor i forhold til å være oppmerksom og tilstede for barna.

Å føle seg hjemme i seg selv fremmer god selvfølelse (Sælebakke 2015).

Det viktigste i hele verden er hvordan vi har det sammen med andre mennesker og hvordan vi har det med oss selv. Hvordan vi har det med oss selv, er som regel avhengig av hvordan vi har det med andre, og hvordan vi har det med andre, er som regel avhengig av hvordan vi har det med oss selv (Pape, 2002, s. 98).

Å reflektere over egne holdninger i forhold til hvordan vi opptrer rundt enkelte barn kan vise seg bli viktig i forhold til hvilken retning barnets selvbilde går, positiv eller negativ retning. Den voksne må være i stand til å ivareta det enkeltes barns lærelyst, og kunnskaps glede gjennom selv å formidle med glede og entusiasme (Kari Pape, 2002. s. 98).

Omsorg innebærer å være lydhør, varm og støttende i relasjon. Det handler om å forstå hva det innebærer, mer enn noe som skal defineres.

«omsorg i barnehagen handler både om relasjonen mellom personalet og barna og om barnas omsorg for hverandre. Å gi barn mulighet til å gi hverandre og ta imot omsorg, er grunnlaget for utvikling av sosial kompetanse og er et viktig bidrag i et livslangt læringsperspektiv» (Kunnskapsdepartementet, 2006).

2.7 Anerkjennelse

Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.»

(Lov om barnehager § 1 Formål, 3. ledd).

Anerkjennelse betyr å gi den andre rett til sine erfaringer, opplevelser, rett til sitt perspektiv. Anerkjennende relasjon innebærer at den andre kan være seg selv uten å være redd for å miste tilknytning (Bae, 1996, s.184).

En anerkjennende relasjon er basert på likeverd. En relasjon kan ikke bli anerkjennende hvis den ene parten ser på seg selv som mindre eller mer verdt enn den andre. (Bae, 1996, s.147). En viktig ingrediens i måten vi møter barn på er å ha respekt for ulikheter, det handler om å møte barn på en likeverdig måte. Å se barna som likeverdige, men ikke likestilte. Det vil si at det må være rom for at man ikke er like, men like mye verdt. I barnehagen finnes det mange ulike barn, de voksne har en jobb i å møte barna der barna er og se barnet som subjekt. Voksne som ser og anerkjenner barnet for det er, og ikke minst der de er, gir barna en opplevelse av å være god nok som de er. Det er med på å skape indre ro og trygghet hos barnet. Å møte barnet anerkjennende handler også om å være en lyttende voksen som gir uttrykk for å forstå, og samtidig bekrefter barnets følelser. Anerkjennelse handler om mer enn bare å bli sett som den man er, det handler i tillegg om å ha evnen til å se andre som det mennesket de er.

Anerkjennende væremåter har fått stor betydning for Norske barnehager (Bae, 1996). Med en anerkjennende væremåte, menes at man gir den andre rett til sin egen opplevelse. I hennes siste arbeid fra (2005) beskriver hun det hun kaller åpne og trange interaksjonsmønstre. Når voksne gir uttrykk for at det finnes ulike måter å oppleve ting på, mener hun at det da er sett ut fra romslige mønstre. Barn blir da møtt med forståelse. De trange mønstrene derimot kjennetegnes ofte av at de voksne avsporer barna, de fokuserer på noe annet ved opplevelsen til barnet, ikke av hensyn til hva barnet signaliserer. Som for eksempel om barnet er opptatt av å fortelle om bursdagens innhold, retter de voksne fokus mot gaven.

Det er voksnes ansvar å skape et godt miljø for barnet å være i. Det er deres jobb å rettlede på veien. Å akseptere ulikheter, gi rom for at barna har rett til egne følelser, selv om man ikke alltid føler det samme.

2.8Lek

Lek og sosialt samspill med andre barn er sentralt for barns opplevelse av kvalitet i barnehagen (Kvistad og Søbstad, 2005). Barnets sosiale læring utøves i et daglig samspill sammen med andre. Det som er avgjørende for hva barna lærer, kommer an på kvaliteten på samspillet mellom barn-barn og barn-voksen. Gregory Bateson(1976) mener at lek er en måte å forholde seg til virkeligheten som formidles gjennom tydelige metakommunikative signaler,

en slags overenskomst om å forholde seg til virkeligheten som om den var noe annet enn hva den egentlig er. (Olofsson, 1991) er i likhet med Bateson(1976) opptatt av kommunikasjon på metanivå, ved at man signaliserer med tydelighet ovenfor signalene. Leken skapes mellom fantasi og virkelighet, i det hun betegner som leke området (Olofsson, 1991, s.19). Å kunne forstå leken, hva som er late som lek og hva som er vanlig, krever enn viss innsikt i hva leken går ut på. Det innebærer å ha knekt en leke kode for å kunne skille det ene fra det andre. Fra barna er født finnes det en spire av lek, hvordan den kan vokse avhenger av hvordan den vannes. Foreldrene er i første rekke barnas formidlere av lek, det er her barnets samspillsutvikling og identitetsopplevelse begynner. Tidligere antok man at spedbarnet var et individ som passivt tok imot, men det er aktivt i sitt forhold til omgivelsene (Øhman,1996, s. 82). Derimot vil spedbarnet ha kontakt, være i relasjon, det søker etter samspill og vil leke (Øhman,1996). Det styrker også den franske filosofen Merleau- Ponty(1994) sitt syn og hans opplevelse av barn. Han var ikke opptatt av om vi var sosiale, eller når vi eventuelt ble det. Ponty mente at som mennesker er vi allerede fra fødselen kastet inn i en sosial sammenheng. Barn skaper ofte vennskap gjennom leken og vennskap er blant noen av de viktigste sosialiseringssagenter for barn og unge. Å ikke utvide gjensidige positive vennskap av vanlig varighet for alderen i de første leveårene, er blant de viktigste prediktorer for senere psykososial fungering (Kvelling, 2011. s 150).

2.8.1 Voksenrollen i barnas lek

Barn leker for å utforske og lære om livet. På denne måten utvikler de relasjoner til andre barn. Deres nysgjerrighet driver dem og de leker for å mestre. De leker for å ha det morsomt og spennende, og de leker for å bearbeide og gi uttrykk for belastende opplevelser (Killen 2012). Voksne har et ansvar i leken, å koble barn sammen i lekende relasjoner kan gi muligheter for gryende vennskap. Ikke alle barn griper den muligheten, for mange kan det å gå inn i leken vise seg å være vanskelig, de trenger voksne som støtter dem i lek med jevnaldrende. Lek er barnas viktigste arena. I leken vil de møte mange krav når de er i lekende relasjoner til hverandre, for mange kan det by på utfordringer og viktigheten av tilstedeværende voksne blir avgjørende.

Terje Melaas sier at kunnskap om lekende relasjoner er det samme som musikerens noter (Melaas, 2014). Med det mener han, for at et orkester skal lyde bra, må man kunne spille de samme notene, ikke hvert sitt stykke. Om man overfører det til barnehagen vil det si at man må kunne se mulighetene, gjøre seg erfaringer sammen og utvikle forståelsen i fellesskap. Vi

må ville det samme. Å ha kompetanse i relasjoner og lek er den viktigste delen av barnehage folks kompetanse (Melaas, 2014).

Ved hjelp av leken kan barnet oppnå økt klarhet når det gjelder sosiale og emosjonelle problemer, samtidig som det også lærer å forhandle og tilegner seg sosial kompetanse gjennom vennskap og relasjoner til andre barn (Alvestad 2012, s. 133). Vi vet at den sosiale kompetansen er viktig for videre utvikling, det er selve grunnmuren og et hus kan ikke bygges uten grunnmur. Vi kan si at sosial kompetanse er det samme som basiskompetanse. Sosial kompetanse utvikles kontinuerlig gjennom handlinger og opplevelser.

Tilegnelse av sosial kompetanse må i stor grad knyttes til den erfarte sosiale konteksten barna befinner seg i, for det er her den primært utøves og læres (Kvillo, 2011. s. 245). Sosial kompetanse handler i stor grad om hvordan du mestrer samspill med andre, eller hvordan du lykkes i å være sammen med andre.

Lekens fortryllelse er som en såpe boble, den er vakker og skinnende, men går lett i stykker (Olofsson, 1991). Å leke krever en viss forståelse om hva leken handler om, som lekens innhold, vente på tur og evnen til å tilpasse seg. For noen kan dette vise seg å bli utfordrende, for eksempel sårbare barn kan ha vansker med å komme i lek. Voksne mener det nok godt når de sier «alle må få være med i leken» men for barn som mangler grunnleggende forutsetninger for å kunne leke, hjelper det lite. Disse barna har i stedet behov for å etablere en tillitsfull kontakt med en pedagog som kan gjøre det mulig å trene på elementært samspill, og som deretter kan bli en vei til lek og læring sammen med andre barn (Fokman og Svedin, 2005). Selv de som ofte er i lek kan ha behov for støtte, de må lære å tilpasse seg, inkludere andre inn i leken og bidra til et godt lekemiljø. Å komme inn i allerede etablert lek, krever enn viss kompetanse. Alle barn har utfordringer med å komme inn i en etablert lek, selv om de er kjent for å være gode og populære lekere (Vedeler, 2007). Det forteller oss om viktigheten av tilstedeværende observante voksne.

En av mange som rettet fokus mot at læring skjer i utvikling med andre var Lev Vygotsky (2008). Vygotsky var opptatt av at all intellektuell utvikling og all tenking har utgangspunkt i sosial aktivitet. Altså i et samspill med mennesker rundt.

Vygotsky(2008) innførte det han kalte «den proksimale utviklingssonesom omhandler den sonen som ligger mellom hva barnet er i stand til alene og i lag med en kompetent andre. I denne sonen har barnet mulighet til å utvikle seg med hjelp. Ut fra Vygotskys tenkning innførte Jeromi Bruner (1997) begrepet «støttende stillas». Bruner var opptatt av at barn ved hjelp av støtte kunne klare å mestre oppgaver, som i utgangspunktet lå utenfor barnets

mestringsområde. At de fikk mulighet til å kunne bygge videre, lære nye ferdigheter/kunnskaper, ettersom hvor mye behov for hjelp man hadde.

«Personalet i barnehagen skal fremme et inkluderende miljø der alle barna kan delta i lek og erfare glede i lek» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 6).

2.9 Kommunikasjon

Vi kommuniserer både verbalt og nonverbalt. Begge kommunikasjonsmåtene er viktig for å utvikle et godt muntlig språk. For å forstå ulike begrep, kreves varierte og rike erfaringer.

Om å «lytte» til kroppsspråket. Hva ligger bak ordene? Kroppsspråket kan for mange være en måte å uttrykke seg, vi kan på en måte kalle det «språket» for følelser og følelsesmessige opplevelser. Lev Vygotski (2008) vektlegger psykososial tilnærming, med fokus på at språket er sentralt. Hvordan kommuniserer vi oss imellom, barn-barn, voksne –barn og barn-voksne vil det å lytte være en viktig del. Å ta seg tid til å lytte til det som formidles, hva prøver den andre å fortelle gjennom blikk, kroppslig og gråt. Å lytte betyr ikke nødvendigvis å være taus, men å snarere å svare på en god måte. For eksempel ved innlevelse, jeg forstår, og ved anerkjennelse, jeg ser, bekrefte. Det innebærer at man kan fremme metallisering, det vil si å kunne se bak atferden, hva salgs følelser uttrykkes, hvilke behov ligger til grunn, hva prøver barnet å fortelle oss. I rammeplan for barnehagen legges det vekt på blant annet følgende: *personalet må være seg bevisst sin forbildefunksjon for hvordan en lytter, gir konstruktiv respons og bruker kroppsspråk, talespråk og tekst. (Rammeplan 2006, s 35).*

Vi kan si at kommunikasjon er basert på et vekselspill mellom det å motta og tolke budskapet, samt være den som sender ut budskapet. Begge settingene krever bevissthet fra voksnes side.

2.9.1 Foreldresamarbeid

Foreldre er barnas hoved omsorgsgivere, de har stor påvirkning på sine barn og deres utvikling. I arbeidet rundt og med barnet, vil foreldre medvirkning og et godt samarbeid være av stor betydning. *Samarbeid mellom personalet og foreldrene er en selvfølgelig del av barnehagens arbeid. Det er en forutsetning for kontinuitet mellom hjem og barnehage og for at barnehagen kan bygge sin virksomhet på barnas individuelle erfaringer og livsvilkår (Rammeplanen, 2006, s 117).* Å etablere et godt samarbeid til foreldrene er viktig for å sammen kunne gi barnet trygghet i hverdagen. På lik linje med barna er også foreldre ulike og

må dermed møtes ut fra hvilke behov de har. Hvordan vi møter foreldrene kan være avgjørende for hvordan samarbeidet utvikler seg, at vi er bevisst vår væremåte i møte med foreldre og barn er viktig. Hva slags rutiner man har for å jobbe i relasjon med foreldrene bør være på plass. Som bakgrunn for foreldresamarbeidet er det essensielt at det ligger en grunnleggende forståelse av hva foreldresamarbeid er og hva det innebærer. (Andersen, Rasmussen 1996:58) definerer foreldresamarbeid slik *«et forhold mellom mennesker som i respekt for hverandres forskjellige kunnskaper, ferdigheter, egenskaper, erfaringer og holdninger arbeider mot samme mål på grunnlag av en felles sum ressurser. Det ideelle samarbeidet hviler på gjensidig tillit og felles ansvarsfølelse og beslutningstagen. Det dreier seg om et likeverdig forhold.»* Å kartlegge målet med foreldresamarbeidet kan vise seg å være vesentlig. Hva slags forventninger man har til hverandre kan være viktig å avklare på forhånd.

5.6 METODE

Samfunnsvitenskapelig metode dreier seg om hvordan vi skal gå frem, for å få informasjon om den sosiale virkeligheten (Johannessen, A., Kristoffersen L.& Tufte, P.A., 2011). Å bruke en metode, av det greske *methodos*, betyr å følge en bestemt vei mot et mål. I følge Gilje og Grimen (1993) handler forskningsmetode om fremgangsmåter og teknikker for å besvare vitenskapelige spørsmål og problemstillinger.

I denne oppgaven har jeg valgt og samle inn data ved å bruke kvalitativ metode. Kvalitative undersøkelser egner seg for å få frem en nyansert beskrivelse av et tema, der vi ønsker å se sammenhengen mellom individ og kontekst og få frem hvordan mennesket fortolker og forstår en gitt situasjon (Jacobsen, 2015). I motsetning til kvantitative metoder, som ofte omhandler statistikk og spørreskjema. Innsamling av data basert på kvalitativ metode kjennetegnes ved induktiv tilnærming, noe som passer godt i oppgaven, på den måten at det legges stor vekt på åpenhet og få føringer fra den som undersøker.

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for de ulike valgene som kan lede meg frem til et svar på problemstillingen. Først vil jeg belyse valg av forsknings design, valg av metode, utvalg, rekruttering, gjennomføring av intervjuer, transkribering, validitet, reliabilitet og til slutt tar jeg for meg analysen.

5.6 Valg av forskningsdesign

Valg av design er på bakgrunn av problemstillingen som bygger på en utforskende, eksplorerende problemstilling. Problemstillingen er eksplorerende på den måten, at det finnes mindre forskning som fastslår noe om betydningen og deskriptiv på den måten at jeg er ute etter å beskrive hvordan ting henger sammen. Ved at jeg er ute etter ansattes erfaringer og betydningen av relasjoner sett opp mot psykisk helse, danner det grunnlag for å velge et intensivt design. Intensive design er åpne og åpenhet gir svært nyanserte data (Jacobsen 2015 s. 83). Valgt design er for å gå i dybden og samtidig få frem den helhetlige forståelsen av hva jeg søker svar på. Jeg er ute etter få enheter og muligheter for nærhet mellom meg og de som blir undersøkt. Ulempen ved å velge intensive design kan være at det er svært ressurskrevende, ved at det tar tid å gjennomgå, og at man i tillegg har færre enheter å studere. At forholdet ikke blir for nært er også noe man må ta i betraktning, det kan påvirke, da spesielt i forhold til å tørre å stille kritiske spørsmål. Ved bruk av intensive design legges det vekt på den enkeltes forståelse av hvordan man tolker et fenomen. Fenomenet i denne oppgaven vil være barn voksen relasjonen og psykisk helse. Oppgaven vil bære preg av en fenomenologisk tilnærming, fordi individets opplevelse er sentralt, deres fortolkninger og meninger/erfaringer er hva jeg er ute etter. Et fenomenologisk perspektiv fokuserer i stor grad på opplevelsedimensjonene og gir ikke bare en beskrivelse av fenomenet som studeres. (Johannesen mfl.,2011). Hensikten er å belyse de ansattes erfaringer i forhold til psykisk helse og hvordan deres relasjon kan vise seg å være av betydning i forhold til barnets psykiske helse. Hva legger den enkelte i begrepet, altså hvordan forstås det. Fenomenologi setter altså fokus mot de subjektive opplevelsene og søker både forsker og informants erfaringer (Thagaard, 2013, Dalen, 2011). Ved at informantene deler sine erfaringer, opplevelser, sine intensjoner, håper jeg at det kan tilføre undersøkelsen ny kunnskap og samt bedre forståelse (Kvale, Brinkmann, 2009). Fenomenologi kjennetegnes ved at forskeren søker svar på hvordan opplevelse og forståelse av sin verden informantene har.

3.2 Det kvalitative forskningsintervjuet

Metoden jeg benyttet meg av ved innsamling av empiri var intervju. Forskningsintervjuet er en interpersonlig situasjon mellom to parter om et emne av felles interesser Kvale og Brinkmann (2009 s.156). Kvale og Brinkmann (2009) karakteriserer det kvalitative forskningsintervjuet som en samtale med struktur og formål. Formålet med intervjuene var å

forstå, samt oppnå fyldigere beskrivelse av informantenes erfaringer, som et ledd i å belyse problemstillingen.

Ved å velge intervju oppnår jeg nærhet til informantene og man kan i stor grad styre hvordan intervjuet skal forløpe. Når man sitter ansikt til ansikt har man også den fordelen at man ser den man snakker med. Det kan på forhånd være lurt å tenke ut hvor og hvordan intervjuet skal foregå, for eksempel et sted fri for forstyrrende elementer. Når man er avslappet, kan det være at man frigir seg på en annen måte, enn om det kjentes kunstig og lite avslappende. Om man på forhånd har kunnskap om hvordan man møter informantene, kan vise seg å ha en påvirkning i forhold til videre utvikling.

Til slutt valgte jeg å bruke individuelt intervju av typen, semistrukturert/delvis strukturert. Ved å bruke semistrukturert /delvis strukturert intervju ga det meg mulighet for å oppmuntre til refleksjon rundt tema, gjennom oppfølgings spørsmål. Kvalitativ forskning er forbundet med nær kontakt mellom forskeren og informantene, hvor man får detaljerte data om fenomenet som utforskes (Thagaard, 2013, s. 11). Ved at man får innsikt i intervjuerens livsverden og den nære kontakten som oppstår, kan være med å berike intervjuet og dermed også gjøre det mer spennende.

3.3Utarbeiding av intervjuguide

På forhånd utarbeidet jeg en intervjuguide. En intervjuguide skal sørge for at sentrale tema og spørsmål blir dekket og besvart i intervjuet (Dalen, 2004).

Kvalitative intervju omfatter ofte personlige emner som fordrer fortrolighet for at deltageren skal åpne seg (Dalen, 2004:99) På den måten kan det påvirke hvordan intervjuet utvikler seg, hvilken rekkefølge temaene blir presentert kan være avgjørende.

Intervjuet valgte jeg å dele i fire kategorier. Del en la vekt på informasjon om informantene og barnehagen. I andre del ble tema psykisk helse belyst, tredje del omhandlet kommunikasjon og relasjon og til slutt var det fokus på hvordan informantene beskrev sin egen betydning.

3.4 Utvalg

Informantene ble valgt på bakgrunn av utdanning, i dette tilfelle hovedsakelig pedagogiske ledere i barnehagen og i tillegg hadde de solid erfaring som var verdifull informasjon i forhold til tema. En av informantene er styrer og jobber i samme barnehage som informant 2. Et av kriteriene for valg av informant var at de hadde jobbet minimum fire år. Dette valgte jeg med tanke på erfaring og kunnskap, men også i forhold til gyldighet. Jeg valgte å bruke 5 ulike barnehager. Ved å bruke informanter fra ulike barnehager ga det mulighet for å kunne sammenligne hvordan man i praksis jobber med samme utfordring. I denne oppgaven vil det være hensiktsmessig å få en oversikt over hva slags erfaring informantene har i forhold til begrepet psykisk helse og deres betydning av relasjoner, altså få føringer.

Oppgaven er basert på en kvalitativ undersøkelse, hvor 6 personer er intervjuet. Pedagogene vil heretter bli omtalt som informanter og øvrig ansatte i barnehagen som personalet. I denne delen av oppgaven vil analysen, som har sitt utspring fra intervjuene bli presentert. Jeg har valgt å innlede kapitlet ved å belyse informantenes forståelse av psykisk helse som begrep. Under følger en presentasjon av informantene som ble intervjuet. To av de jobber i samme barnehage, ellers representer de ulike barnehager.

Informant 1: Utdannet i 2014, til sammen 6 år som pedagogisk leder. Videreutdanning i tverrfaglig psykososialt arbeid.

Informant 2: Utdannet i 2006, jobbet som styrer siden 2008. Videreutdanning i ledelse fra BI Oslo.

Informant 3: Utdannet i 2006, jobber som pedagogisk leder. Videreutdanning 30stp i spesialpedagogikk.

Informant 4: Utdannet i 2000, jobbet 18 år som pedagogisk leder. Videreutdanning i pub studie og relasjonsterapi.

Informant 5: Utdannet i 2010, jobber som pedagogisk leder. Videreutdanning 30stp i småbarns pedagogikk.

Informant 6: Utdannet i 2010, jobbet som pedagogisk leder siden. Ingen videreutdanning.

3.5 Rekruttering

Alle informantene ble kontaktet via mail. I første omgang sendte jeg ut mail til 6 forskjellige barnehager, av de fikk jeg tre positive tilbakemeldinger. Det skulle vise seg å være vanskelig for den ene barnehagen å få til et møte, de avlyste avtaler og brukte lang tid på å svare. På

bakgrunn av det så jeg ingen annen mulighet enn å kutte kontakten og kontakte andre barnehager. Gjennom en kollega og en medstudent kom jeg i kontakt med de tre siste informantene. Jeg hadde på forhånd utarbeidet et skriv med informasjon om hva deltagelsen innebar, og en samtykkeerklæring som jeg la med som vedlegg når jeg tok kontakt på mail. Det er også noe en bruker for å sikre at deltakerne deltar frivillig og har mulighet til å trekke seg når som helst (Kvale & Brinkmann, 2009, s.104). Det var viktig for meg å påpeke at de under prosessen også stod fritt til å trekke seg uten grunn.

Etter intervjuene ble det avtalt at det ferdig transkriberte intervjuet ble sendt over for godkjenning. Alle informantene ga klarsignal til å fortsette.

3.6 Gjennomføring av intervjuene

Før oppstart ble prosjektet meldt inn til Norsk Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste [NSD] (2017) for godkjenning. Det tok 5 uker fra søknaden ble sendt, til svaret forelå. Forskning som innebærer behandling av personopplysninger er meldepliktige (Thagaard, 2013).

For å forsikre meg om at spørsmålene var i tråd med hva jeg var ute etter valgte jeg å gjennomføre et prøveintervju på en kollega. Det ga meg muligheten til å justere der hvor flyten i samtalen uteble, eller jeg opplevde at samtalen sporet av. En viktig kvalifikasjon for intervjueren er å være følsom og lytte aktivt til det som blir sagt (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 196). Underveis ble det notert stikkord som ga meg et tydeligere bilde av hva jeg hadde og hvor behovet for hva jeg trengte utmerket seg. Oppfølgingsspørsmålene som uteble, ble også veldig klare for meg. Intervjuene ble gjennomført i en periode over fire uker, pga en del endringer i avtalene. Det visste seg å være vanskeligere å holde avtaler, enn jeg på forhånd hadde sett for meg. Noen avtaler ble avlyst av informant samme dag og det å skulle rydde dagen for ny avtale, kunne by på problem. Endringene medførte at den opprinnelige tidsplanen jeg hadde staket ut, ble noe forskjøvet. Intervjuene ble gjennomført på enten min, informantens arbeidsplass, eller ved et tilfelle hjemme hos informant. To av intervjuene var utfordrende i den grad at det var mye støy fra utsiden. Det var til tider vanskelig å holde fokus og konsentrasjonen oppe. Samtidig var det vanskelig å skulle transkribere lydbåndet, da det var mye bakgrunnsstøy. Alle informantene hadde på forhånd fått tilsendt intervjuene på mail, slik at de kunne ha mulighet til å forberede seg. Her var det ulikt hvordan de møtte, det ble tydelig for meg hvem som hadde lest gjennom på forhånd og ikke. Det påvirket i noe grad

intervjuet, blant annet ved at det var lettere å holde seg innenfor spørsmålene, med de som var forberedt.

3.7 Transkribering

Intervjuene ble transkribert og den skrevne teksten og lydopptakene utgjorde tilsammen materialet som jeg benyttet videre inn i analysen. Hensikten er å redusere, forenkle og strukturere all innhentet informasjon.

Under intervjuene ble det benyttet diktafon, det er for å være sikker på at man får med all informasjon informantene kommer med. Materialet jeg fikk gjennom de ulike intervjuene var viktig å forvalte på en god måte. Å skulle gå gjennom så mye tekst tar tid, ved å skrive ned ord for ord, gir det mulighet for å gjenoppleve intervjuet. Ved å transkribere sikrer man at ikke ting blir glemt eller utelatt. I etterkant av transkriberingen ser jeg at jeg med fordel kunne stilt enda flere oppfølgings spørsmål for å få en tykkere beskrivelse av tema.

En god analyse kan gi rom forskjellige fortolkninger.

3.8 Metode for analyse av data

Analysen av det råmateriale/dataene jeg satt igjen med, foregikk i en veksling mellom tolkning av transkriberte intervju, nedskrevne observasjoner og eksisterende teori og kunnskap. All informasjon jeg fikk gjennom intervjuene ble analysert tematisk med utgangspunkt i prosedyren beskrevet av Braun og Clarke (2006). Metoden tematisk analyse legger vekt på å identifisere, analysere og kategorisere, det vil si og rapportere mønstre(temaer) innen et datasett (Clarke, mfl, 2006). Analysen innebærer seks steg, som er:

1. Gjøre seg kjent med empirien
 - a. Studere empirien til den grad at innholdets bredde og dybde er godt kjent
2. Koding
 - a. Merke interessante data med koder for å organisere datamaterialet
3. Finne tema
 - a. Sortere kodet datamaterialet i tema
4. Vurdering av tema
 - a. Kodede tema blir vurdert som gyldig eller ikke for forskningen
5. Definere og navngi tema
 - a. Definere og finpusse tema som skal presenteres for analyse, og analysere datamaterialet i disse temaene

6. Utføre rapport

a. Siste analysering av ferdig analyserte tema og skriving av rapport

Arbeidet med å sortere materialet jeg satt igjen med etter transkribering var omfattende. For meg var det viktig å bli godt kjent med innholdet, noe som resulterte i at jeg leste stoffet i flere omganger, for å sikre et eieforhold. Hvordan jeg organiserte dataene var viktig for meg, ulike fargekoder ble det som utpekte seg som enklest å sortere videre. Ord og setninger som var gjentakende, ble samlet i en underkategori, for så å bli merket med ny farge. Ut fra disse begynte det å danne seg temaer. Disse temaene ble grunnlaget for videre presentasjon av analyse. Samtlige informanter la vekt på omsorg, å ha et fang når de søker trøst og bekræftelse. Videre la de stor vekt på at det var viktig at barn følte trygghet, trygghet gir rom for vekst og utvikling. Som en av informantene sa, man må bygge innenifra og ut. Målet er at barnet skal tørre på sikt å ta egne valg, styrke selvfølelsen. At barnehagen er hektisk med få voksne til tider og mange barn er ikke ukjent problemstilling. For samtlige informanter var det viktig at alle barn skulle bli sett. Å se barnet og deres ulike behov kom tydelig frem hos alle. Samtlige oppgir at de skulle ønske de hadde mer tid til hvert enkelt barn, og at det er vondt å føle at man ikke strekker til. Som noe av det viktigste var lek vesentlig, lek er livsviktig sa flere, det er gjennom leken du lærer deg selv å kjenne og det er gjennom lek du bygger sosial kompetanse, en kompetanse som er selve grunnmuren for å lykkes videre. Det er ikke gitt at alle forstår regler i lek, det krever tilstedeværelse fra voksne som fanger opp og støtter der hvor behovet trengs. Hvordan man henvender seg til barna, kommuniserer, både verbalt og med kroppsspråk, krever bevisste voksne som er tilstede og på plass til en hver tid. Det beskrev samtlige informanter som vesentlig i arbeid med små barn. Temaene som utpekte seg var følgende:

5.6.1 Presentasjon av tema

Omsorg	Trygghet	Å se barnet	Lekens betydning	Kommunikasjon
Trøst	Selvfølelse	Å sette av tid	Tilstedeværelse/ Støttende	Ta barn på alvor/lytte til Barna
Bekreftede følelser	Bygge trygghet innen i fra	Se barnet som individ, møte barnet der det er	Være på gulvet	Mindre grupper
Anerkjennelse	Betydningsfulle voksne/ /trygg base	Tolke barnets Signaler	Å forstå å tolke	Bevisste voksne

Etter at temaene ble presentert i analyse delen, dannet de grunnlaget for de ulike overordnede tema, som ble brukt inn i drøftings delen. I drøftingsdelen ble temaene drøftet opp mot tidligere forskning og teori.

3.9 Etiske utfordringer

Når det gjaldt min egen rolle i dette forskerprosjektet var jeg bevisst i forhold til egen atferd, på den måten at det ikke påvirket studien. Ved at jeg har kjennskap til tema, (som førskolelærer) ble det viktig å opprettholde en profesjonell avstand (Kvale & Brinkmann, 2009). På forhånd hadde jeg i tillegg gjort meg noen tanker om hvordan opptre om møte skulle by på utfordringer, for eksempel om en av deltagerne blir lei seg eller føler seg støtt. Det ble viktig å ivareta det etiske med tanke på hensyn til personvern og anonymisering. Konfidensialitet handler om å anonymisere deltakere i presentasjonen (Thagaard, 2013). For meg har det vært viktig å forsikre anonymitet så deltagerne på ingen måte kunne gjenkjennes. Informantene ble informert både skriftlig gjennom informert samtykke, samt muntlig i startfasen av intervjuet. Det var spesielt viktig for en av informantene, noe hun var tydelig på. Jeg anonymiserte deltakerne ved å ikke gjengi dem med navn eller arbeidsplass og i tillegg har jeg omtalt de som informant 1, 2, 3, 4, 5 og 6, i alle dokumenter. Om noen mot

formodning skulle få tak i mine dokumenter, skal det ikke la seg gjøre å spore informasjonen tilbake til deltakerne i forskningen.

3.9.1 Pålitelighet

Pålitelighet vil si om de data som er samlet inn er troverdige. Reliabilitet kan ifølge Tjora (2012) sammenlignes med pålitelighet og utgjør den logiske biten gjennom hele prosessen. I kvalitativ forskning vil dette også ha en sammenheng med hvordan dataene er samlet inn, hvilke data som benyttes og hvordan de er bearbeidet.

I kvalitativ forskning vil pålitelighet være et mer passende, da reliabilitet hører mer hjemme i kvantitativ forskning.

Graden av pålitelighet har med nøyaktighet. Spørsmålet som kan stilles er, ville vi fått samme resultat om en annen forsker hadde brukt samme metode. Det kan være vanskelig å svare på, men det som er vesentlig er at verdien av resultatene er overbevisende med tanke på kvaliteten. Det blir derfor viktig at det redegjøres for hvordan dataene er utviklet i prosessen (Thagaard, 2013). Thagaard (2013) hevder at man ikke vil kunne få samme resultat i kvalitativ forskning om man gjentok undersøkelsen. Det begrunnes med at den informasjonen som hentes inn i relasjon med andre mennesker, vil være ulik ut fra når den blir hentet inn, relasjonen som oppstår og at man reagerer ulikt i relasjon med andre. Under transkriberingen var jeg nøye med å få med alle detaljer helt i tråd med hva informantene uttalte, noe som innebar og spille båndet opp til flere ganger for å sikre påliteligheten. På den måten minske sannsynligheten for feiltolkning.

3.9.2 Gyldighet

Validitet handler om det som skal undersøkes er gyldig. Valideringen avhenger av den håndverksmessige kvaliteten på undersøkelsen, hvor funnene kontinuerlig må sjekkes, utspørres og fortolkes teoretisk (Kvale og Brinkmann 2009, s. 278). Når forskeren i utgangspunktet er innenfor miljøet, får han eller hun et særlig godt grunnlag for forståelse av det fenomenet som skal studeres (Thagaard, 2013, s. 206). Felles bakgrunn kan prege gyldigheten, men kan også være fruktbart på den måten at det åpner opp for gode refleksjoner. For meg var det hele tiden viktig å være bevisst min egen forskerrolle, i forhold til å ikke påvirke eller legge føringer, med tanke på at dette er et fagfelt jeg er godt kjent med.

4.0PRESENTASJON AV ANALYSE

Hvordan forstås psykisk helse i barnehagen?

I intervjuene ble informantene først presentert for spørsmålet, hva lærte du om psykisk helse i utdanningen? Nesten samtlige svarte at de ikke hadde noe om psykisk helse, og at det ikke var fokus på det. To av informantene svarte derimot at det var litt, en la vekt på, blant annet hvordan man skulle møte barna, men begge var enige om at det ikke var et overordna tema eller eget kapittel i utdanninga.

At det er så lite fokus på psykisk helse i en Bachelor utdanning rettet mot de yngste barna, må jeg mildt sagt si overrasker meg.

Når informantene ble bedt å beskrive hvordan de forstår psykisk helse i barnehagen ga de følgende:

«det er rett og slett hvordan folk eller ungene har det, har dem en dårlig dag så har dem akkurat den dagen en dårligere psykisk helse»

Informant 1

Informanten beskriver at det er viktig å møte barna der de er, har de en dårlig dag så er det mitt ansvar og hjelpe dem så de får det bedre. Det første jeg gjør når de kommer inn er å hilse på dem, uansett hvordan jeg har det og sier at det er hyggelig å se dem, sann virkelig ville prøve å se de ulike ungene i ulike situasjoner, ja være nede på gulvet for de er små, du må langt ned for å få øyekontakt.

En av de andre svarer følgende på spørsmålet om forståelse av begrepet psykisk helse.

Vi har snakket mye om psykisk helse på tverrfaglige møter med PP-tjenesten, helsestasjon og barnevern i forhold til foreldre eller foreldresom kanskje har psykisk helse om hvordan vi kan gjøre det for at vi skal ivareta barna for at det ikke skal smitte over så vi kan forebygge. Så det har vi snakket en god del om

Informant 2

I etterkant av intervjuene opplever jeg at informant 2 beskriver psykisk helse hos foreldrene, og ikke barna. Samtidig undrer jeg meg over uttalelsen om at det kan «smitte over» og hva som ligger bak en slik uttalelse. I etterkant ser jeg også at jeg kunne vært tydeligere overfor informanten og presisert at det gjaldt barna, samtidig har de jo fått informasjon som beskriver masteroppgavens tema og problemstilling. Det

Videre beskriver informant 3 psykisk helse og tanker i forhold det:

«Det har veldig mye å si i forhold til atferden til barna, det kan være foreldre som sliter med psykisk helse, barn plukker opp veldig mye, ja det kan påvirke barnas hverdag hvordan det er i hjemmet, barna blir stresset, i ubalanse»

Informant 4 forstår psykisk helse på følgende måte:

«som noe små barn er født med, det er ikke noe som dukker opp senere. Jeg tenker at hvis man ikke har fokus på psykisk helse så får vi utrygge barn, jeg tenker at det viktigste er psykisk helse, men også selvfølgelig fysisk helse, de to henger sammen og jeg tenker at de ikke kan utelukke fra hverandre,

Informanten beskriver så, det handler om å se barna, tolke, møte der de er og det handler om å hjelpe de å regulere følelser, men hele tiden i form av at vi anerkjenner følelsene. Hele kroppen lekker, den forteller om noe om hvordan vi har det.

Her legger informanten vekt på hvor viktig det er å lese barnet, som det beskrives, kroppen lekker følelser. Informanten sier så følgene som jeg tenker er verdt å merke seg

«Jeg tenker at barn som er utagerende forteller oss noe om hvordan de har det, at de har det vanskelig og da trenger de å bli møtt med anerkjennelse og ikke straff»

Informant 4

Informant 5 beskriver det som

«Det man har i hodet, det man ikke ser, det handler om hvordan man har det»

Informanten beskriver at det er viktig med bemanning, spesielt hos de minste barna så de får dekket sine behov for at de skal ha det bra, man er jo opptatt av hvordan de har det. Med behov menes, omsorg, å bli sett og kunne sitte på fange og roe ned, men det er ikke alltid man strekker til så mye som man hadde håpet på.

Siste informant forteller følgende:

«tror vi bruker ordet psykisk helse for lite, vi snakker om temaer rundt det, men er lite bevisste i forhold til begrepet»

Informant 6

På spørsmål om de bruker andre ord enn psykisk helse, svarer informanten ja, med andre ord beskrives tilknytning, omsorg, mestring og trygghet.

4.1 Omsorg

Når man jobber med barn handler mye av barnehage hverdagen om å se, bekrefte, anerkjenne og gi trøst til barna som er der. Informanten beskriver under en jente som brukte lang tid for å finne plassen sin i gruppa etter at hun ble levert om morgenen, hun var mye sår og lei seg.

Vi fant ut at når hun for eksempel var tørst og skal ha litt vann, så går en av oss ut på kjøkkenet også bruker vi litt lengre tid på den drikkingen, og kanskje prater vi litt om det vi ser utenfor vinduet.

-Informant 1

Informanten viser i eksempelet at hun ivaretar barnets behov, forstår hva barnet uttrykker og møter henne på det. Omsorg vises i den voksnes interesse for barnet og barnets måte å se og være i verden på (barnehage folk s 24). Ved at hun anerkjenner barnet, jeg ser at du har det vanskelig nå, kom skal vi gjøre noe hyggelig sammen, på den måten imøtekommer hun barnets følelser.

En av informantene beskriver følgende:

«Jeg hadde en ny gutt som syntes det var vanskelig å komme inn i gruppa, fordi han var vant til en litt annen lek enn de andre. Da prøvde jeg å heve han i samling stund da, han fikk eie noe, om han hadde opplevd noe, så kunne han fortelle det på sin måte»

-Informant 3

Ved å heve han i samling slik det beskrives, løftes barnet frem og oppnår status i gruppa. Informanten gir barnet mulighet til å kunne formidle noe som han har et forhold til og på den måten tar barnets perspektiv og møter han med forståelse om hva som vil være viktig for å oppnå tilhørighet i en gruppe. For å danne relasjoner med andre, er det viktig å være inkludert.

4.2 Trygghet

For et barn kan det å skulle starte i barnehagen være en stor overgang, man er fylt av mange følelser og ikke vet man helt hva det innebærer å skulle være borte fra mamma og pappa en hel dag. Å bli tatt imot, sett og utvikle en tett, trygg relasjon kan vise seg å være viktig. En av informantene beskriver følgende:

«Jeg er opptatt av at barn skal bygge opp trygghet inne i fra og ut, ikke uten ifra og inn. De må ha en god relasjon til seg selv, men like viktig er det at jeg er på plass i meg selv for å kunne være tilstede. Om hodet mitt er et annet sted, eller jeg har bekymringer, klarer jeg jo ikke det»

-Informant 4.

Det som beskrives er hvor viktig det selv er å være på plass, for det finnes mange måter og være deltagende på. Ved at man er tilstede med hele seg, virkelig aktivt tilstede krever noe av oss voksne. Videre beskriver informanten at det er viktig å finne tryggheten inne i fra, slik jeg forstår handler det om å bygge opp barnets selvfølelse.

En av de andre informantene beskriver det slik:

«ved at jeg er deltagende selv, at jeg går inn i leken, ja kan jeg hjelpe dem på vei, gir jeg dem trygghet til å utforske videre. Når jeg er demmes trygge base, gir jeg dem spillerom til å utforske mer»

-Informant 6

Det som beskrives er hvordan man gjennom å være deltagende gir barnet en følelse av å være ivaretatt, gi rom for å tørre å utforske, gå ut i verden å se hva som finnes, samt vite at det er noen der som tar meg i mot når jeg trenger å komme tilbake å lade, for så tørre å gå ut igjen. Dette handler om tilknytning og den relasjonen som oppstår i lys av tillitt og trygghet til andre enn omsorgspersonen, altså signifikante andre. Informanten beskriver hvor på trygghets sirkel barnet befinner seg, ved å gi spillerom til å utforske mer, legges det vekt på at barnet er trygg, oppe på sirkelen.

Alle mennesker er i en eller annen form for relasjon til andre. Hvordan relasjonen er bygget opp, avgjør om det er en god eller dårlig relasjon. Følelsen av å være en del av et felleskap basert på tilhørighet og inkludering gjør noe med oss og vil ha en betydning for videre utvikling. I intervjuene ble informantene bedt om å beskrive begrepet relasjon. Informant en ga følgende beskrivelse:

«da tenker jeg hvordan vi forholder oss til hverandre, å se barnet som selvstendig individ, ta dem på alvor og bygge opp under at de er verdt noe. Vi er deres signifikante andre, vi må være deres trygghet, være på gulvet»

- Informant 1

Informant 2 har fokus på følgende:

Informanten la stor vekt på at de jobbet med sosial kompetanse og var opptatt av å få frem at de jobbet med et verktøy som het hjerteprogrammet, det ble stadig referert til dette under intervjuet.

«vi har jo hjerteprogrammet vårt som vi jobber mye med i forhold til å bygge opp de gode relasjonene, vi bruker også det om det er noen som krangler eller er litt uvenner, altså hvordan tror du hjerte til den føler det nå, og hva sier hjerte ditt nå, vi snakker på en måte gjennom hjerteprogrammet også utenom, så også de små kan forstå at de

relasjonene er knyttet opp mot hjerteprogrammet, for det har vi på en måte rullende hele tiden»

Informant 2

Det fortelles videre at dette er noe vi bruker aktivt, blant annet i samling stund.

Verktøyet som beskriver for å arbeide med relasjoner er i dette tilfellet hjerteprogrammet, derimot hvordan de små har et forhold til og ser sammenhengen med at det er knyttet opp mot programmet, stiller jeg meg undrende til. På papiret kan det virke som en god måte å flette det inn i hverdagen, for det er det informanten prøver å fortelle, det ruller og går hele tiden.

Samme informant forteller i intervjuet hvordan de kan være en trygghet for nye barn

«Ved tilvenning for eksempel er det ofte en person som tar i mot barnet og gir den tryggheten dem trenger og om det er den personen som tar imot eller om det er en annens fang, så er vi sann sett fleksible»

Informant 2

Informantene beskriver ulikt hvordan de ser på relasjon, for informant 3 ble følgende lagt vekt på i en relasjon:

«bygge opp en god relasjon, det å se hverandre, respektere hverandres grenser, se barna, lytte og høre på dem. Bygge opp en god selvfølelse, ja være en trygg person for barna, gi en klem og et fang, bekrefte dem»

-Informant 3

Informant 6 forteller følgende om relasjon:

«Forholdet i mellom både barn-barn og voksen-barn og voksne-voksne, det danner miljøet vi er en del av. En relasjon basert på trygghet til å utforske videre. Om de har meg som trygg base gir jeg dem stort spillerom»

Felles for de var at alle ser på viktigheten av å etablere en god relasjon basert på gjensidig trygghet og at det er de som er ansvarlig for relasjonen.

4.3 Å se barnet

Ved å møte barns ulike behov, må man se barnet, man må møte barnet der hvor barnet befinner seg. En av informantene beskriver et lite barn som i samlingsstund var tilstede, men lite aktiv, for henne var det allikevel nyttig, hun deltok ut fra hva som passet henne. Det ble ikke stilt noen krav til at hun måtte sitte, hun kunne fint reise seg å gå.

«jeg har hatt et barn som i et halvt år i samling stund valgte å sitte med ryggen til meg, hun var med i samling stund, men hun det var stort nok press for henne å skulle være tilstede. Neste kvarte år snudde hun seg og satt mot oss og det siste kvarte året bidro hun inn, hun kunne gå ut om hun ville, men jeg tenkte det var fint for henne å høre til fellesskapet. Jeg så at hun brukte sangene, reglene i sin lek, så det hun fikk med seg, det hadde hun bruk for, men det å ikke stille noen krav»

-Informant 4

Å høre til fellesskapet, å føle seg som en del av en gruppe er viktig for selvfølelsen. Måten informanten klarer å ta barnets perspektiv er vakkert, hvordan denne jenta bygges opp, sten for sten, men helt uten press, det handler om og klare å se hva barnet trenger. Informanten forteller at jenta ikke klarte å sitte med ansiktet til, hun klarte ikke å rekke opp hånda, hun klarte ikke si at hun var der. Videre beskrives:

«jeg tenker det handler om å bygge opp de tause barna, finne ut hvor de er, ikke sant»

Det handler om å finne ut hvor de er, hva de har behov for, å bygge videre fra det. Først og fremst handler det om slik jeg tolker informanten, å se barnet som individ, møte de der de er, tolke barnets signaler og ikke minst sette av tid, sammen med de, for å forstå.

Informant 4 forteller at de jobbet mye med å bygge opp barna, la barna forteller hvordan de hadde det inni seg. For å nå frem brukte hun et dikt av Inger Hagerup som het, **huset kom aldri tilbake til og huset velkommen igjen.**

«Barna fortalte om de var sinte, som huset med piggtråd gjerde, som ingen kom og ringte på til, eller om de var huset velkommen igjen, som hadde stakittgjerdet og det var hyggelig å komme til»

Informant 4.

Det med å bevisstgjøre barn tidlig da, hvordan de på en måte hadde det, vi jobbet også med å sende en ball rundt:

«Ved at vi sendte en ball rundt, lot vi barna sette ord på følelsene sine, de fortalte om hvordan de hadde det i dag og hvilken farge de hadde på hjertet sitt, ja hva er det som fyller barna av følelser»

Informant 4.

Det å vise hvordan de bevisstgjør barna tidlig og hvordan man kan skape plass for alle, da hvordan de på en måte hadde det.

Informanten viser i begge ekseplene hvordan man kan la barna bli ekspert på egne følelser og hvordan man da samtidig tar barn på alvor. Gir mulighet for å kjenne etter, ja hvordan har jeg det i dag. Sitatene viser at man snakker samme språk som barna, et språk de kjenner seg igjen i, ved å bruke huset og ballen som utgangspunkt gjør man det lettere for barna å forstå.

Informanten slik jeg ser det bygger opp de tause barna. Når informanten snakker om å skape plass for alle gjøres det i et fellesskap med trygge rammer og på den måten rommer man flere, og barnet blir kjent med seg selv og andre.

I sitatet nedenfor belyses en gutts opplevelse:

«jeg hadde en opplevelse når jeg tilfeldig begynte å snakke om kroppen, for vi hadde en periode hvor det var så mange som var nysgjerrig på hverandres kropp og da var det en gutt som hadde fortalt til mammaen sin at han ikke likte at de andre ville se på tissen hans»

-Informant 3

Informanten forteller så at de pratet om det i samling stund, min kropp er min og din er din og det med å ha respekt for hverandres kropp. Det er viktig å få barna til å føle seg trygge nok, så er det lettere å si i fra om noe ikke kjennes greit. Barn er nysgjerrig det er det ingen tvil om og eksempler som dette er intet unntak. Hvordan man møter barnet i disse episodene derimot er viktig, å ta de på alvor og ikke le av det eller bagatellisere det. For barnet var det alvorlig, han havnet i en posisjon som fikk han til å føle seg ukomfortabel. Å møte han med respekt blir viktig, også for at han skal tørre å si fra neste gang han havner i en situasjon han ikke liker å befinne seg i. Informanten viser at ved å ta det med seg inn i samling stund, belyser hun et viktig tema om kroppen og det å ha respekt for hverandre, samtidig tar hun gutten og foreldrene på alvor.

Hverdagen i barnehagen er hektisk og for mange kan det være slitsomt å skulle være i aktivitet hele dagen. Støy, stress og forventninger om at man må være tilgjengelig hele tiden kan påvirke oss. Når små barn blir stresset som en del av det miljøet det ferdes i, da er det viktig med god tilrettelegging for å bremse den usunne utviklingen. Å ta seg tid til å stoppe opp å kjenne etter, hva har jeg behov for nå, kan vise seg å være utfordrende. Eksemplet under illustrer hvordan man kan gjøre det på barnas premisser:

«Vi har akkurat hatt personalmøte med yoga undervisning, tanken er å ta det med til barna, legge til rette for å roe ned, hvile ut litt., ja lære seg å puste riktig. For eksempel leke krokodiller og løver, for å ende opp som en pustende stein»

Informant 1

Å gjøre det lystbetont, som ved å være krokodiller og pustende stein legger man til rette, barna blir nysgjerrige og vil prøve. Det gjøres ved å trekke det inn i en verden hvor barna allerede befinner seg, og sannsynligheten for å fange fler er dermed større. Kunsten å kunne roe ned, puste riktig og kjenne etter i kroppen er både viktig og forebyggende for fysiske helse. I tillegg kreves det noe av barnet, å kunne konsentrere seg, det i seg selv kan for mange være vanskelig. Informanten viser i eksemplet at man tilbyr noe annet, nytenkende og varierte måter og jobbe med kroppen, hvor det er lett for barna å kjenne seg igjen.

4.4 Lekens betydning

Lek er sosialt, og gjennom det sosiale samspillet i leken, bidrar det til å øke barnets utvikling. Informant 1 beskriver viktigheten av det på følgende måte:

Jeg tenker at barna som ikke leker er viktig å fange opp og faktisk være «lekærn» som er sammen med dem, kan leke de inn, leken er viktig. Hvis jeg tenker at leken er barnslig eller unødvendig, så vil jeg jo heller ikke anerkjenne barna og barndommen helt.

-Informant 4

Informanten beskriver videre at leken er livsviktig og at så mye læres gjennom leken. Lek er ikke tull liksom, det er deres viktigste arena hvor de øver seg på det virkelige liv.

Informanten beskriver hvor viktig det er å anerkjenne barnas lek som betydningsfull, og være der barna er. Det settes fokus på hvor viktig det er at voksne er tilstede i leken, ja virkelig der de er, tolker og fanger opp hva barna gir uttrykk for gjennom arbeidet sitt. Voksne som rollemodeller, som tør å være barnslig og kaste seg hen i leken kan vise seg å være betydningsfullt.

Flere av informantene forklarte at de hadde gode erfaringer med å dele i mindre grupper og at de på den måten ser barna på en annen måte. Følgende forklaring ble gitt:

«vi har veldig god erfaring med å dele gruppa, vi ser jo at de fleste blomstrer opp når de er i mindre grupper, blant annet ser vi at dem slår seg mye mer til ro, dem får utfolde seg mye mer, det blir også mye bedre lek,

Informant 6

Informanten sier i tillegg at voksne blir mer tilgjengelig når det ikke er så mange rundt, på den måten er det også lettere å se hva som egentlig foregår i lek. Voksne prater også mindre seg imellom, slik jeg ser det vil det også bidra til at man blir mer tilstede. For mange barn kan det å tørre å ta plass være en utfordring, derfor vil mindre grupper kunne hjelpe de å utfolde seg. De usynlige barna, blir i tillegg mer synlige for personalet og kan få den hjelp og støtten de har behov for. Informanten påpeker at leken blir mye bedre, noe som kan være at den er mindre konfliktfylt i liten gruppe.

Informanten under beskriver ulikhetene i hvordan man tar plass, og hvor viktig det er at voksne fanger opp de som glir unna:

«en ting er de barna som faktisk krever oppmerksomheten selv, dem ser man jo, dem blir sett av alle i løpet av dagen, men det å faktisk være oppmerksom på dem som ikke krever noe, å ta seg tid til dem»

-Informant 5

4.5 Kommunikasjon

Vi kan kommunisere på ulike måter, kroppslig og verbalt og vi sender ut mange signaler i måten vi uttrykker oss.

«Jeg tenker at jeg kommuniserer med hele meg, med kropp, med blikk, sukk, stønn og med ord. Jeg må være på plass i meg selv for å kunne være tilstede for barna, for hvis jeg ikke er på plass og har mange bekymringer, mange uroligheter, hvis jeg bruker min tid på å tenke hva jeg skal ha til middag, ja da er jeg jo ikke til stede»

-Informant 4

Det handler jo om at jeg har det bra med meg selv forteller informanten, at jeg har en god relasjon til meg og at jeg viser barna at jeg er der, i lek, med humor og tar deres initiativ. Det påpekes hvor viktig det er å være der hvor barna er, i øyeblikkene. Barna fortjener å bli tatt på alvor, slik jeg leser informanten.

Følgende legges vekt på i møte med barna av informant 1:

«Jeg hilser alltid på ungene når de kommer, uansett hvordan jeg har det, med navn og sier det er hyggelig å se deg, sann virkelig ville det. Tenker det gjelder å møte ungene der ungene er, være nede på gulvet med dem, de er jo små, du må langt ned for å få øyekontakt»

Informant 1

Igjen handler det om å være tilstede, du må lang ned for å få øyekontakt, det vil si at man må legge vekt på å være på gulvet, der hvor ungene er.

«Når jeg legger meg på gulvet, strømmer ungene til, jeg tenker at jeg sender ut noen signaler om at jeg vil være sammen med dem»

Informant 6

5.0DRØFTING

I dette kapittelet vil empirien bli løftet opp og drøftet i lys av teori som ble presentert i kap 2.

5.1Omsorg i møte med barn

Omsorg i samspill med små barn handler om hvem man er, viktig å være påkoblet følelsesmessig. For barnet innebærer det å være emosjonelt tilgjengelig.

Sælebakke (2015) sier at det å være på plass i seg selv er en viktig faktor i forhold til å være oppmerksom og tilstede for barna. Å være oppmerksom på hva det innebærer å være sammen når man kjenner at man blir dratt i andre retninger, er en vanskelig men en viktig oppgave.

Bak uttrykket å være sammen, ligger så mye mer enn hva den tilsynelatende enkle betegnelsen står for. Vi kan si det representerer et sterkt behov, *som når det blir møtt, baner vei for et liv fylt av tilfredsstillende relasjoner, mestring av en hel rekke utviklingsoppgaver og kompetanse i voksen alder, tillitt og selvregulering og til og med fysisk helse* (Powell, mfl., 2015, s. 60).

Sett ut fra et tilknytningsperspektiv vil det å være sammen bety og vite at noen er emosjonelt tilgjengelig rundt hele sirkelen. For barn å vite at noen er der og trøster om man har behov, trøst for barnet er forbundet med trygghet. Trygge barn blir mer kompetente barn (Drugli, 2014). Om barnet søker ut i verden for sin nysgjerrighet og får støtte og oppmuntring på veien, gir det trygghet til å utforske mer.

I eksemplet om jenta som ville ha vann, utøver informanten en forståelse av hva barnets behov er der og da, men sannsynligheten for at hun tar med seg de gode erfaringene og opplevelsen av å bli sett, er verdifull. Dette er i tråd med hva man i psykososialt arbeid beskriver som tykke beskrivelser. Vi kan si at tykke beskrivelser av menneskelig atferd, er på en slik måte at atferden blir forståelig for utenforstående. Om barnet ikke ble møtt, ville hun trolig følt seg oversett og ikke bekreftet på sine følelser. Sensitivitet handler om å forstå og oppfatte signalene, det å kunne se bak atferden (metallisering), hva er det barnet forsøker å formidle, hvilke følelser og behov ligger til grunn. Mentaliseringsevnen er like viktig for personalet, som for foreldrene, noe som blant annet henger sammen med evnen til å kunne lytte. Når man feil intoner skaper det ifølge Wincott (1960) et falsk selv. I følge Wincotts teori er det å bekrefte barnets følelser sentralt, og det er spesielt viktig for at selvfølelsen skal lades. Det forteller oss hvor viktig det er at personalet er påkoblet til enhver tid.

Informanten, sammen med resten av personalgruppa legger til rette for barnet og viser god omsorg i møte med barnet. Dette er i kontrast til hva Rapport 21/2012, Barns trivsel og

medvirkning i barnehagen. De fant ut at voksne ikke alltid forstår, eller misforstår barnets intensjoner og ikke alltid tar hensyn. Videre påpeker de hvor viktig relasjons kompetanse er i forhold til blant annet av å se betydningen av et godt samspill. I hvor stor grad ansatte i barnehagen klarer å fange opp barnets signaler, slik jeg forstår det, avhenger av relasjonskompetansen. I dette tilfellet slik jeg opplever det utøver personalet god forståelse av hva barnet uttrykker behov for. Hun blir møtt og sett ut fra hva hun trenger. Å skulle tolke barnets mange signaler stiller krav til de voksne i barnehagen. Se barnet kroppslig, lytte til ord og lyder krever trening, sammen med vilje og evnen til å se (Sandvik, 1999). Det å se at når et barn ønsker eller har behov for å bli sett, inngår det i en større sammenheng. Det handler om at kunnskap er mer enn teori.

5.2 Lekens betydning i forhold til psykisk helse

Lek er barnas viktigste arena, spesielt har den betydning for barnas utvikling og sosialisering (Lillemyr, 2011). Gjennom leken utvikles språk, sosial kompetanse og sosial mestring og er eksempler på hvordan en i barns lek kan se at personlighetsutvikling og sosialisering gjensidig griper inn i hverandre (Vedeler, 2007).

For noen kan det å skulle ta initiativ til lek være vanskelig, de blir passive medspillere, uten å bidra med noe inn i leken. Det og hele tiden være den som leker på utsiden kan vise seg å være utfordrende, også i forhold til selvtilliten. Følelsen av og ikke passe inn, ikke være en del av et fellesskap kan vise seg å være uheldig, fordi man mister det verdifulle samspillet med andre. For gjennom leken utvikles sosial kompetanse, en viktig kompetanse som omhandler hvordan man skal forholde seg til andre, selve grunnmuren for sosial fungering i samfunnet. Leken blir beskrevet av Vedeler (2007) som en arena hvor barna får muligheten til å etablere vennskap. For i noen tilfeller kan det handle om at leken er for avansert, de klarer ikke å følge leken fordi de ikke forstår spillereglene. Å ikke bli forstått kan skape frustrasjon hos barnet, og hos de andre barna som blir «forstyrret». Sett fra et komplimentert perspektiv handler det om voksne som leser barnets invitasjoner, skaper gjensidig tillitt og relasjoner, samt gir barnet mulighet til gode samspills erfaringer, når tvilen på egne ferdigheter tar over. For de barna blir voksne som ser, fanger opp og blir et støttende stillas (Bruner, 1997) viktig. Bruner var opptatt av at man med hjelp og støtte kunne mestre utfordringer som egentlig lå utenfor egen kompetanse område. I tråd med forskningen som sier noe om lekens betydning i forhold til utvikling, å utvide sin kreative side, fantasi og ikke minst kognitiv og emosjonell styrke, har

voksne et ansvar for å koble seg på når de ser at behovet er tilstede, om ikke går de glipp av det viktige samspillet. Tilstedeværelse i samspillet kan ifølge Nordahl (2002) være en viktig faktor i et samspill som skal utvikles over tid. En forutsetning er da at man innehar kompetanse om hva det innebærer, å kunne lese og tolke signaler, samt viljen til å se, blir avgjørende. Slik Melaas beskriver det, er det å ha kompetanse i relasjoner og lek er den viktigste delen av barnehage folks kompetanse (Melaas, 2014). Relasjonskompetanse sier oss noe om hvordan voksne møter barns behov og forståelsen de har av hvilke behov barna har. Å klare å tolke, lese og være ansvarlig for relasjonen blir viktig, eller som Juul, Jensen (2003) beskriver det, å se det enkelte barn på deres premisser.

Eksemplet med den nye gutten som ikke fant plassen sin, fordi han var vant til å leke andre typer leker illustrerer at pedagogen så guttens behov i gruppa.

Ved å fremheve gutten som i dette tilfelle, kan bidra med å gjøre barnet til en attraktiv leke kammerat. Ved å møte barnet, se hans behov, tar hun barnet på alvor. Samtidig kan personalet i barnehagen lære og støtte barna når det gjelder sosiale koder, og gi tips om strategier for å komme inn i lek (Vedeler, 2007, s. 123). Det viser hvor viktig det er at personalet er tilstede, fanger opp og er en støtte for de som trenger det. Hvor mange ganger har vi ikke hørt uttrykk som: de leker så fint så, men hvordan kan man egentlig vite det om man ikke er tilstede og får med seg det som skjer i leken. Voksnes deltagelse i lek har vært en lang diskusjon i flere år, skal man blande seg(intervensjon) eller la barna holde på med sitt, det som betegnes som den frie leken. I følge rapporten *The Importance of play in promoting healthy child strong parent-child bond* var den frie leken med på å hjelpe barn og lære hvordan å jobbe i grupper, dele, forhandle, løse konflikter og lære dem å stå opp for seg selv. Når leken får lov å være styrt av barna, får barn lov å ta sine egne beslutninger, gå i eget tempo, oppdage og videreutvikle nye interessefelt. Dette er i kontrast til hva (Fokman og Svedin, 2005) som sier noe om at barn som har vanskelig for å etablere seg i lek og ser ut til å mangle de grunnleggende forutsetningene, har stort behov for å etablere et tillitsfullt forhold til personalet. For på den måten gis de mulighet til å trene på elementært samspill, som de kan ta med seg inn i leken, dette blir deres vei til lek og læring sammen med andre. Hvordan barn klarer å inngå vennskap med jevnaldrende i barnehagealder, kan predikere hvordan deres psykiske helse og sosiale fungering vil være ut grunnskolealderen (Kvelling 2010). Barn som ikke får støtte til å utvikle manglende lekferdigheter har større sannsynlighet for skjevutvikling og utvikling av samspillsvansker (Lamer, 2013).

Sett i forhold til rapporten blikk for barn hvor det ble avdekket av barn kunne være alene opp mot 30 min, noe som er bekymringsfullt med tanke på at barna var i alderen er 0-3 og vi vet at annen forskning sier noe om at trygge og nære voksne øker mulighetene for barns utvikling, er det grunn til å stille spørsmål om kvaliteten er god nok. I samme prosjekt fant også forskerne at voksne i liten grad deltok i leken, de griper sjelden inn om barn allerede er i lek. Alle informantene var opptatt av tilstedeværelse, og la vekt på det å være nede på gulvet, en av informantene sa følgende «*du må langt ned på gulvet for å kunne se barna inn i øynene*» Informant 4 beskriver det hun kaller å være «lekærn» som kan leke de inn, samtidig rettes fokus mot viktigheten av å anerkjenne barnas lek som betydningsfull. Informanten viser god forståelse av hva barnas behov, ved å påpeke betydningen av å anerkjenne barnas lek som betydningsfull, tar hun barns lek på alvor. «*Barnehagen skal formidle verdier og kultur, gi rom for barns egen kulturskaping og bidra til at alle barn får oppleve glede og mestring i et sosialt og kulturelt fellesskap.*».

(Lov om barnehager § 2 Barnehagens innhold, 4. ledd)

Slik jeg ser det handler det ikke om at man skal forstyrre, eller avbryte, men være der, tilstede. Intervensjoner i barns lek kommer man nok ikke utenom, men at man viser hensyn og respekt for den leken barna er i, blir viktig. Det handler om å gi barnet rett til leke opplevelsen. Voksnes tilstedeværelse er viktig for alle barn, men spesielt for de yngste barna i barnehagen, de har behov for å bli sett, trøstet og bli støttet inn i samspill med andre barn. Det styrker Bromfenbrenners (1979) utviklingsøkologiske modell, om at barnets utvikling blir fremmet og styrket gjennom kontakten med flere og varierte voksenmodeller.

5.3 Hvordan møte barns ulike behov i barnehagen

Barn er ulike og må møtes ut fra hva slags behov de har. Eksempelet med jenta som satt med ryggen til i samling stund det første halve året forteller om voksne som viser forståelse for hennes behov. Ved å møte barnet på den måten utøves det både forståelse og kunnskap, noe som er essensielt i relasjonskopetanse. Med kunnskap menes, at ansatte må kunne ta barnas perspektiv (Killen, 2012). I Rammeplanen for barnehagen (2006) beskrives «*kompetanse er summen av de kunnskaper, ferdigheter, holdninger og erfaringer som finnes hos den enkelte arbeidstaker og i virksomheten som helhet.*

Å inneha kunnskapen er en ting, men hvordan man utfører det i praksis er det som betyr noe i denne sammenheng. Innenfor psykososialt arbeid trekkes refleksivitet frem som viktig

ingrediens og handler om en prosess hvor man kontinuerlig er bevisst sin egen handling, ikke bare reflekterer, men går dypt inn i arbeidet.

I tillegg ønsker jeg å trekke frem, for å kunne fange opp barnets behov krever det noe av ansatte som Ninni Sandvik (1999) snakker om, å se de med det gode blikket. Ansatte kunne valgt å overse eller stille krav om at barnet måtte følge samlingsstunden på lik linje med de andre barna, i stedet valgte de altså å tolke barnets signaler og se hennes behov.

Det er også et uttalt mål at alle barn skal få delta aktivt i et inkluderende fellesskap (Kunnskapsdepartementet, 2008-2009, s. 9). Å kunne ta barnets perspektiv som i eksemplet over, gir man også barnet muligheten til å være deltagende ut fra sine forutsetninger. Hun blir møtt på en anerkjennende måte, ved at hun får bekreftet sine følelser, noe som står i sterkt innenfor tilknytningsteorien. Tilknytningsteori handler om hvordan og hvorfor voksne må se barn, anerkjenne dem og bekrefte dem (Kvelling, 2010).

Å ta barn på alvor er en viktig del av det å arbeide med små barn. Barn kommuniserer med sin atferd, det er forskjell på å være vanskelig og ha det vanskelig.

5.4 Se meg, det kommuniserende barnet.

Kommunikasjon fra det latinske ordet *communicare*, som kan oversettes med å gjøre felles, dele med eller meddele. Det er mange måter å uttrykke følelser, hendene i været av glede, bruk av stemmen, nå sitter du der, kom å sett deg her du, mimikk, heve øyenbrynene osv, osv.

Felles er at all formidling av følelser mellom mennesker er en stor del av kommunikasjon, følelser formidles og kommuniseres gjennom ord og handling (Fossen, 2004, s. 30). Å kunne gjøre seg forstått og forstå er en viktig del av å kommunisere. Hvordan barnet uttrykker seg kan variere, ut fra modenhet og alder, for eksempel små barn uttrykker seg kroppslig. Å fange opp, forstå og bekrefte barnet er viktig at voksne gjør. Måten den voksne svarer og bekrefter barnet på, er avgjørende for hvordan barnet opplever seg selv (Veilederen, barns trivsel og voksnes ansvar, s 7). Om barn ikke blir møtt på sine følelser, ikke opplever bekreftelse kan det føre til at man blir usikker, selvfølelsen svekkes og frustrasjon oppstår.

Informant 6 fortalte at hun var glad i å ligge på gulvet, på den måten opplevde hun at barna kom til henne. Ved å legge seg ned sender hun ut signaler til barna som er lett for dem å lese, barna ser det som en invitasjon til lek og samspill. Hun er tilstedeværende på barnas premisser og med hele seg, ikke ovenfra og ned.

Som nevnt tidligere kommuniserer barn med sin atferd, noen ganger kan den atferden utfordre oss. Om vi er slitne kan det være med å påvirke hvordan vi ser barnet. Det er det Brantzæg mfl. (2013) kaller haimusikk, med haimusikken spillende i hodet møter vi barnet på en annen måte enn om musikken er skrudd av. Barnet oppleves som krevende, slitsom og vi ser kun negative sider. I de tilfellene krever det at man stopper opp, reflektere over egen praksis, stenge av musikken og se at det barnet trenger er kontakt. I følge Hertz (2013) oppstår mulighetene for perspektivskifte først når man skifter posisjon. Barnehagen er en arena for psykisk helse, å forstå barnet er avgjørende (Brandtzæg mfl., 2013) En informant beskrev følgende:

«Jeg tenker at barn som er utagerende forteller oss noe om hvordan de har det, at de har det vanskelig og da trenger de å bli møtt med anerkjennelse og ikke straff»

I lys av Hertz(2013) tenkning, handler det om hvordan vi svarer på måten barna henvender seg. Å kunne seg det problemfylte i lys av hvilke muligheter som finnes, barn og unge har ifølge Hertz uante muligheter. Med det mener han at målet er ikke nødvendigvis normalitet, men utvikling. Det forteller meg hvor viktig det er at voksne har evnen til å kunne metallisere som Fogany(1996) er opptatt av, det vil si å kunne se bak atferden, hvilke følelser og behov ligger til grunn, hva forsøker barnet å formidle, altså mentalisering.

Metallisering slik jeg forstår det har en høy sammenheng med tilknytning, fordi barnet vil ha behov for støtte både oppe og nede på sirkelen. Fogany(1996) påpeker at om barnet opplever at ansatte tar barnas ståsted, så vil barnet i større grad åpne seg opp for deg. Det krever sensitive voksne, sensitivitet handler om å forstå og oppfatte signalene. Å etablere tillitt til barnet blir viktig tidlig i relasjonen, når det etableres et samarbeid føler barnet at de har noen å stole på. Daniel Siegel (1999) belyser det så fint, han sier at barnets hjerne er som en lampe, tilknytning er at kontakten settes i. Med det mener han at når barnet får en tilknytningsperson, settes støpselet i. Denne personen blir barnets trygge base og en barnet kan stole på, føle seg trygg på. Flere av informantene var opptatt av å hilse på barnet om morgen og noen la vekt på at oppstarten, tilvennings perioden som viktig for barnet. Voksne som ser deg, hilser på deg når du kommer om morgen gir barnet en følelse av trygghet og tilhørighet. Når barnet begynner i barnehagen, skal personalet sørge for tett oppfølging den første tiden slik at barnet kan oppleve tilhørighet og trygghet til å leke, utforske og lære (Rammeplan, 2017, s 33). Hvordan voksne tilnærmer seg barnet, er bevisst sin egen holdning, både når det gjelder språket/ kroppsspråk er viktig. Faglighet er ifølge Hertz (2013) knyttet til barn og

menneskesyn. Individet kan aldri forstås isolert, men alltid i relasjon, i samspill, i kontekst og i mulig forandring. Man må alltid undersøke for endringspotensiale.

5.5 Trygge voksne i relasjon til barnet

Vi vet at de første leveårene er blant de viktigste, her bygges grunnmuren for livet senere. Økt fokus på de yngste 0-3 år blir viktig. En oppvekst preget av nærhet, omsorg og stabile voksne, gir barnet en trygg og solid selvfølelse hos barnet. Motsatt vil en oppvekst basert utrygghet skape, en følelse av kaos, frykt og tilbaketrekning. Når barn gjentatt opplever å bli avvist, utsatt for fare eller blir oversett, kan det være med på å utvikle en usikker psykologisk grunnmur. Det betyr at barn utvikler tilknytningsmønstre som står i forhold til deres erfaringer. Opplever barnet å bli avvist eller oversett, er det nettopp det det forventer.

Barn med trygg tilknytning har lettere for å inngå i relasjoner og bedre likt av jevnaldrende, sammenlignet med barn som har tilknytningsvansker (Bowlby, 1988). (Broberg et al, 2008) mente at man kunne relatere disse forskjellene til hvordan barnet tilnærmet seg jevnaldrende. For mange barn i barnehagen blir voksne deres betydningsfulle andre og kan ha innvirkning for barnets fungering. Brandtzæg mfl. (2015) sier følgende: Barnehageansatte og andre som jobber tett på barn har verdens mest høyt hengende andre plass. Relasjonen mellom barnet og den voksne er av stor betydning for barnets psykiske og sosiale utvikling, for gjennom relasjonen erfarer og opplever barnet egne følelser (Stern, 2003). Det forteller oss hvor viktig det er at ansatte innehar relasjons kompetanse og at relasjonen er basert på trygghet, tillit og nærhet. Når barnet inngår i samspill med den voksne kan vi si at det ikke er en likeverdig relasjon, fordi den er basert på ulik erfaring, mestring og kompetanse. Den voksne har åpenbart et ansvar, for hvilken kvalitet relasjonen får. Det innebærer at ansatte i barnehagen har mye «makt» og vi vet at barnet tilpasser seg den voksne. Barn knytter seg til en omsorgsperson uavhengig av kvaliteten på omsorgen og inngår i samspill uavhengig av om samspillet er utviklings støttende eller ikke (Kvelling, 2011, s. 117). Som en av informantene beskrev det *«jeg må være på plass i meg selv for så å kunne være tilstede, for hvis jeg ikke er på plass har mange bekymringer, mange uroligheter, hvis jeg bruker tiden min til å tenke på hva jeg skal ha til middag i istedenfor å være til stede, så er jeg jo ikke tilgjengelig»* Utsagnet illustrer at informanten er bevisst sin handling, kritisk og reflekterende over de valgene hun gjør. Informanten viser at hun er 100% ansvarlig for relasjonen og utøver god handlingskompetanse, noe som er essensielt innenfor psykososialt arbeid.

«Hvordan vi mennesker omgås hverandre, hvordan vi opplever oss selv i samspill med andre, og hvordan andre opplever seg selv i samspill med oss, måten vi kommuniserer på, og hvordan vi er som modeller for barn, er noe av det viktigste i verden» (Pape, 2002, s 14).

Barn har behov for tilstedeværende voksne, som ser og støtter der det er behov.

Mangel på støtte i relasjonen var det som utpekte seg som fraværende i Prosjektet Blikk for Barn 2012-2017 hvor det ble forsket på de yngste barna i barnehagen, 0-3 år. Funnene viser en klar tendens til at vi scorer dårlig, noe som er svært uheldig for barnet.

Felles for mange av barnehagene var at de var opptatt av å jobbe i mindre grupper, på den måten mente de at de så barna på en annen måte, samtidig som de ga uttrykk for at det var mer ro. (Kunnskapsdepartementet, 2006) påpeker at det skal legges til rette for ro og hvile i en barnehagehverdag. I små grupper la samtlige informanter vekt på at man kom tettere på, noe som ga mer nærhet og enklere for å lese barnas signaler. De ga også uttrykk for at det var lettere for mange av barna å finne plassen sin om gruppa ikke var for stor. Det er også lettere for barn å knytte seg til voksne i grupper med færre barn, enn i store barnegrupper (Kvelling 2010). En av informantene fortalte at hun ser barn som blomstrer i små grupper og vi vet at lek i små grupper beskrives som en forutsetning for sosial mestring Vedeler (2007). Det er i tråd med Vygotski (2008). I følge Vygotsky (2008) øker mulighetene for læring om omgivelsene legges til rette.

For barn som har vanskelig for å etablere en relasjon, vil det være betydningsfullt å ha voksne som ser og støtter de. Å bygge opp et forhold basert på gjensidig trygghet og tillit blir viktig. I tillegg vil det å lytte til den andre være en viktig ingrediens for å få til en god relasjon. Sett ut fra et etisk perspektiv, handler det om å møte andre med en forståelse om at et hvert menneske har en verdi. Samtidig vil kvaliteten i møte være vesentlig, voksne som møter barna sensitivt vil være av betydning ifølge Bowlby (1988). Basert på Bowlby sin teori vil det å utvikle en trygg relasjon ha betydning for barnets videre utvikling. Det er i tråd med hva Rapport 2015:2, fra Folkehelseinstituttet konkluderte med. De fant ut at måten man etablerer en støttende relasjon til barnehagebarn, kan vise seg å være et viktig tiltak for å forebygge sosiale og emosjonelle problemer hos barn. I følge Bowlby utvikler barn følelsesmessige og sosiale ferdigheter i nære relasjoner til voksne. Dette er også i tråd med psykososial tilnærming, som legger vekt på hvordan vi kan skape gode relasjoner og at disse relasjonene kan være verdifulle for videre utvikling. Kvaliteten vil slik jeg oppfatter det, avhenge av voksne som er våkne, tilstede og varme i sin relasjon, ha lettere for å etablere en trygg tilknytning. Det krever noe av personalet. Tilknytnings teori handler om hvordan og hvorfor

voksne må se barn, anerkjenne dem og bekrefte dem (Kvello, 2010). En av informantene beskrev det å ha en god relasjon til seg selv som viktig for å kunne klare å etablere en relasjon til andre. Å anerkjenne både seg selv og andre er nøkkelen til alle typer relasjonsarbeid (Sælebakke, 2015, s.203). Ved å være kritisk til seg selv er hun bevisst sin handling, hun har gjort seg noen tanker om hvor viktig det er å være på plass i seg selv, for å være 100% tilstede i relasjonen. Å møte andre med åpenhet, interesse og nysgjerrighet blir viktig, også for å kunne være den trygge voksne barnet avhenger av. Det viser seg at både manglende nærhet og en konfliktfylt relasjon til de voksne i barnehagen kan henge sammen med språk- og atferdsvansker hos barna. Det samme gjelder hvis det er lite samarbeid og entusiasme blant personalet (Folkehelseinstituttet 2015:2).

Barn som har utarbeidet en trygg tilknytning til sine foreldre vil i større grad kunne stole på andre, som pedagoger i barnehagen. Det er fordi deres indre arbeidsmodeller forteller dem at noen er der for dem, tilgjengelig, de vet at de blir trøstet og beskyttet, det har de god erfaring med. De trygge indre arbeidsmodellene bidrar til å hjelpe barnet å skape et positivt miljø rundt seg.

Derimot om barnet har erfart at deres indre arbeidsmodeller er utrygge, har de vanskeligere for å tilpasse seg, noe som kan gi utslag i at samspillet preges av å være konfliktfylt, det tar en negativ retning. Barna har i liten grad ikke blitt sett og møtt ut fra deres behov, de opplever en mistillit til omverden. De forsøker å klare seg selv, har ingen forventninger og søker dermed heller ingen trøst (Kvello, 2010). Verdt å merke seg er at trygg tilknytning ikke nødvendigvis er betegnet med at barnet er garantert en god utvikling, men at utsiktene er betraktelig forsterket og at det har lettere for å kunne takle ulike utfordringer og eventuelle belastninger. Det er fordi den trygge tilknytningen gir et godt utgangspunkt for god mental helse.

Parallelt med å bygge opp en god relasjon, vil det å få foreldrene om bord for å utvikle et godt samarbeid være vesentlig. Det må bygges bro mellom foreldre og barnehage. Som en av informantene uttalte det, vi er begge interesserte i å score i samme mål, vi må ville det samme for barnet. For mange foreldre kan det være vanskelig å skulle levere fra seg barnet sitt i barnehagen. Barnehagen må verdsette dette og ha respekt for foreldrene (Hertz 2013). Ved å ha en lyttende holdning, som sammen skal skape noe med foreldrene, og ikke fremstår som eksperter, viser vi respekt. Når barnet opplever at signifikante voksne i deres liv har synlig og positiv kontakt, skaper det trygghet hos barnet (Kvello, 2010). Gode opplevelser kan gi en bedre forutsetning for kognitiv og sosial utvikling.

Samtlige informanter legger vekt på at tett samarbeid med foreldrene er viktig, og samtlige forteller at de tilbyr foreldresamtale to ganger i året, det skal tillegges at noen få nevnte at ved behov var det mer. Jeg undrer meg over hvordan forholdet kan være preget av tett kontakt ved så få faste treffpunkt, når vi vet hvor viktig det er for barnet at foreldrene arbeider sammen mot felles mål. Det belyser hvor viktig det er at ansatte i barnehagen har en forståelse av hva et samarbeid innebærer, inkludering av foreldrene er vesentlig for å kunne utnytte det potensiale som finnes for barnet i barnehagen. Det må ligge et ønske om hvordan vi sammen kan utnytte det potensiale.

Barnehagen er en arena hvor man har mulighet for å observere foreldrene i samspill med barna sine. Samspillsituasjoner som oppstår ved for eksempel hente og bringe, kan fortelle noe om tilknytningen de har til sine foreldre. En av informantene fortalte om en gutt på 2 år som aldri viste glede når han ble hentet, han var likegyldig og var ikke spesielt opptatt av å gå hjem. Dette skjedde oftest i de tilfellene hvor mor hentet. Barnehagen hadde også lagt merke til at barnet trakk seg vekk fra andre, det var lite sosialt samspill. Det krever at vi er tilstede, hva er det barnet prøver å fortelle oss, hva er det uttrykk for. Gjentatte negative opplevelser kan vise seg å bety noe annet. Gutten viste tegn på en utrygg unnvikende tilknytning, ved likegyldighet og mangel på glede seg over å se mor. Sosialt tilbaketrukket, vanskelig for å inngå i samspill er også noe av det som er forbundet med utrygg tilknytning.

I dette tilfellet viste det seg at mor hadde fødselsdepresjon, noe som kan forklare barnets reaksjon. Deprimertes barn har dårlig utviklede sosiale ferdigheter og vansker for å skape et godt samspill med jevnaldrende (McCarty og McMahon, 2003, gjengitt i Kvello (2010) s. 264). Barnet har hatt et av og på forhold, i tråd med mors tilgjengelighet. Omsorgspersonen må selv ha kontakt med egne følelser, for å kunne regulere barnets følelser. Ved å bli avvist, oversett av mor utviklet de et usunt tilknytningsmønster, fordi mor ikke har vært emosjonelt tilgjengelig. Endring i samspill kan være med på å endre et barns innstilling til verden og andre mennesker og dermed også endre mulighetene for utvikling og læring (Bowlby, 1988). Informanten fortalte at barnehagen hadde etablert et godt samarbeid med foreldrene og at de på bakgrunn av det lettere kunne konfrontere foreldrene om barnets atferd. Ved at foreldrene valgte å være åpne om hva som var grunnen, kunne personalet møte guttens behov, hjelpe å støtte han på sine utfordringer, både oppe og nede på sirkelen. *«Gjennom sin daglige nære kontakt med barn er de ansatte i barnehagen i en sentral posisjon i forhold til å kunne observere og motta informasjon om barns omsorg og livssituasjon»* (Kunnskapsdepartementet, 2006, s 54).

Om barnehagen hadde valgt å overse problemet, kunne det fått større konsekvenser for barnet senere.

Ingen av informantene nevner at de har oppstarts samtale, før barnet begynner, noe som kunne vært en god mulighet til å bli kjent, etablere et godt samarbeid, og ikke minst få nødvendig informasjon om barnet. Når personalet kjenner til barnet, kan det lettere møte det med forståelse på hvilke behov det måtte ha. Jeg vet av erfaring etter å ha jobbet i barnehage i mange år, at det gjøres i alt for liten grad, selv der hvor det viser seg at barnet har utfordringer som er av stor betydning for å kunne møte barnets behov. Om man kjenner til barnet og foreldrene kan man lettere forstå situasjonen de befinner seg i, å møte de deretter. En oppstarts samtale kan man i tillegg avklare hvilke forventninger man har til hverandre, noe jeg tenker er vesentlig for at samarbeidet blir optimalt. En samtale kan også gi trygghet til foreldrene, de skal levere fra seg det kjæreste de har, det kan for mange være vanskelig. Under en samtale vil det være viktig at personalet lytter til foreldrenes behov, tar dem på alvor og ikke fremstår som ekspertene. Det er foreldrene som kjenner barnet sitt best. *«Foreldre og barnehagens personale har et felles ansvar for barns trivsel og utvikling. Det daglige samarbeidet må bygge på gjensidig åpenhet og tillitt»* (Kunnskapsdepartementet, 2006, s 15). Det tolker jeg dit hen at barnets utvikling inngår i et kontinuerlig samspill med omgivelsene. Det er i tråd med Bromfenbrenners (1979) utviklingsøkologiske modell, som vil si at de forskjellige miljøene barnet befinner seg i og beveger seg mellom, påvirker barnets utvikling.

5.6 Hvordan fremme god psykisk helse i barnehagen

Barnehagen er en unik arena for forebyggende arbeid. Informant 4 la vekt på at det er viktig at barnet bygger trygghet innen ifra, ikke uten fra og inn. Slik jeg tolker utsagnet handler det om å styrke barnets selvfølelse. Det støttes av Brandtzæg mfl. (2013) som sier at trygghet skapes når man blir forstått innenfra. Når barn føler seg forstått og tatt på alvor oppstår trygghet. Å få hjelp til å håndtere egne følelser er av avgjørende betydning for barnets psykiske helse og sosiale utvikling (Killen, 2012). For eksempel gutten som ikke likte at andre ville se på tissen hans. Barnet gir uttrykk for noe han ikke er komfortabel med, og som for han er viktig å bli møtt på. Usikkerheten preger hverdagen hans, må jeg vise tissen i dag? Ved å ta barnet og foreldrene på alvor, bekrefte han og la barnet sette ord på hva det føler, gis barnet trygghet. Ved å møte barnet på den måten anerkjenner informanten barnet, anerkjennelse betyr å gi den andre rett til sine erfaringer, opplevelser, rett til sitt perspektiv. Sett ut fra et psykososialt perspektiv vil guttens historie være narrativ, barnet er eier av historien, hans opplevelse er

sentralt, det blir viktig at man lytter til hva som formidles Dette er i tråd med hvordan jeg tolker Berit Bae sin beskrivelse av det hun kaller romslige mønstre. Hun beskriver at det er flere måter å oppleve ting, og at barn må bli møtt med forståelse på det.

Å akseptere og verdsette barnets opplevelse som reell og riktig for barnet, styrker barnets evne til gradvis å identifisere følelser og stole på egne opplevelser (Løvlie, Shibbye, 2017, s 58).

I Wincotts teori er dette helt sentralt, for når barn ikke får bekreftet sine følelser og tanker, får de heller ikke ladet selvfølelsen (Wincott, 1960). Barnet vil i tillegg i mindre grad klare å etablere et nært forhold til andre mennesker ifølge Wincott. I følge Wincott er det flere sider ved utviklingen som påvirkes om barnet ikke blir møtt på sitt behov for relasjon. Blant annet blir barnets opplevelse av seg selv svekket. Selvoppfatning er en hver tanke, emosjon, tro, antagelse eller viten man har om seg selv (Kvello, 2011, s. 147). Det vil si slik jeg forstår det, at selvoppfatning er sammensatt av i hvilken grad man ser seg selv, synonymt med selvoppfatning, blir da selvbilde. Om vi går tilbake til gutten, forteller det oss hvor viktig det at personalet i barnehagen innehar, ikke bare kunnskap, men evner å se, forstå, fange opp og ta barn på alvor. Å forstå at det er komplekst, og kunne se hele bildet, vil være sentralt i arbeid med barn.

Diktet av Inger Hagerup som informant 4 fortalte om viser at man bruker konkreter, gjerde med piggråd og huset med stakittgjerde. Gjerde med piggråd var stedet det ikke var like hyggelig å komme til, mens det hvite stakittgjerdet ønsket deg velkommen. Ved å illustrere det på denne måten kan det være lettere å forstå og samtidig en unik mulighet til å snakke om tema følelser. Det å bevisstgjøre barna tidlig, kan gjøre det enklere å sette ord på hvordan de har det. Ved å stille spørsmålet hvilken farge har du på hjerte i dag, kan barnet lettere sette ord på hva de kjenner, fordi her bruker man et språk som for barnet er lett å forstå og samtidig må man stoppe opp og virkelig kjenne etter. Følelser formidles og kommuniseres gjennom ord og handling (Fossen, 2004, s. 30). Det blir derfor viktig at det legges til rette for at barna gis mulighet for å kunne formidle og uttrykke sine følelser. Det får meg til å tenke på et foredrag jeg var på med Magne Raundalen i forhold til barn og traumer. I en periode jobbet han i en barnehage og opprettet det han kalte «snakkehjørnet» Barna fikk mulighet til å formidle egne tanker og følelser, stille spørsmål og ble lyttet til. Tenker det er en fin måte å sette ord på følelsene sine. Ved å opprette et «snakkehjørnet» er det på barnas premisser, noe som er med på å skape tilhørighet. Som nevnt tidligere skapes trygghet først når man blir forstått innen ifra, det kan være med på å gi barnet en følelse av indre ro og minsker indre stress og ubehag.

Det er i tråd med Fogany (1996) som er opptatt av følelsesmessig regulering og at når barnets uro blir ivaretatt av tilknytningspersonen, er det med på å gjøre barnets negative følelser mindre ubehagelig. Det krever voksen som forstår og tar barnet på alvor, barn trenger å bli sett og bekreftet.

En av informantene fortalte noe som jeg tenker er verdt å merke seg. For eksempel om et barn er lei seg når det blir levert i barnehagen en dag, kan måten voksne møter barnet på, ha en betydning for hvordan dagen blir. Om man blir bekreftet på følelsene sine, ved å for eksempel, du nå ser jeg du er litt lei deg, har du lyst til å fortelle meg hva det handler om, eller jeg ser du er lei deg, det skal du få lov til å være. Til forskjell om barnet blir møtt med, nei men det er ikke noe å være lei seg for, det går over, det kan gi barnet en følelse av å bli oversett og ikke tatt på alvor. Vi vet ifølge Stern (2003) at barnets opplevelsesverden er viktig og at barns gryende følelse av å være et selv har stor betydning for hvordan barnet utvikler seg. Det viser at hvordan vi møter barn, er bevisst vårt språk og hva vi formidler er av betydning.

Barn er ulike og har ulike forutsetninger, en ting som er felles er at det man legger inn av trøst, omsorg og kjærlighet, kommer ut igjen i form av psykisk helse. Varme voksne som forstår og tar barn på alvor, sensitive og støttende og er viktig for barnets utvikling. Fogany (1996) påpeker at om barnet opplever at voksne i barnehagen tar barnets ståsted, så vil barnet i større grad åpne seg opp for deg, det vil si epistisk tillitt. Forebyggende arbeid med psykisk helse er summen av alle kapitlene som denne oppgaven har fokusert på. De som jobber i barnehagen har uten tvil en viktig rolle i barns liv, sammen med foreldrene. Deres kunnskap og forståelse er essensen til god utvikling hos barnet. Noe av det som er vesentlig er relasjonskompetanse og er et minimumskrav slik jeg tolker det, det må være på plass hos ansatte som jobber i barnehagen. Konsekvensene for skjevutvikling kan bli store om barn ikke gis mulighet for å føle trygghet, bli anerkjent, får hjelp til å regulere følelser, synliggjort og hjelp til å leke og mestre.

Utsagnet hvor en av informantene beskriver at de forebygger, blant annet så det ikke skal smitte over er urovekkende. Det nærmest omtales som lus, som smitter. Om det skyldes uvitenhet eller misforståelse er jeg faktisk litt usikker på, uansett er det en uheldig uttalelse og viser til mangelfull forståelse av begrepet psykisk helse.

Slik jeg ser det, styrker det antagelsen om at det er for lite kunnskap om psykisk helse i barnehagen, noe også tidligere forskning peker på. I Rapport 21/2012, Barns trivsel og medvirkning i barnehagen, beskriv de blant annet at det stor variasjon i ansattes kompetanse

om små barns medvirkning og samspill. Det er uheldig når vi vet at gjennom et støttende og anerkjennende samspill vil barn bygge selvstendighet og tro på at de selv kan.

KONKLUSJON

Oppgaven er basert på en kvalitativ forsknings metode. Hensikten har hele tiden vært å belyse ansattes erfaringer i forhold til hva en relasjon kan bety for barnets psykiske helse og hvordan de forstår psykisk helse i barnehagen. For å få tak i informasjon valgte jeg å benytte meg av intervju. Funnene som ble avdekket handlet i stor grad om mangel på å kunne se sammenhengen. Min oppfatning er at de fleste ikke ser hvor komplekst psykisk helse er og at forebyggende arbeid starter allerede i barnehagen. Basert på all informasjon gjennom intervjuene, viser resultatet at det er variert grad av relasjons kompetanse. Psykisk helse var et ord som etter min oppfatning var lite brukt, det ble erstattet med andre ord som, omsorg, trøst og trygghet. Samtlige forteller også at det på ingen måte var fokus på psykisk helse i utdannelsen, noe som forundrer meg når vi vet hvor viktig det er å tenke forebyggende i tidlig alder og at mye av forskningen peker på at det gir avkastning på sikt. Samtlige informanter var opptatt av trygghet og trygge voksne, og de så seg selv som betydningsfulle for barnet, om de så det som en del av forebyggende arbeid i forhold til psykisk helse, er jeg derimot usikker på. Slik jeg tolker det handler det om å forstå at omsorg, trøst og trygghet inngår i et større perspektiv og at summen av det utgjør psykisk helse. Resultatet viser mindre grad av forståelse rundt helhetlig tenkning, og tverrfaglighet var et ord som sjeldent ble brukt. Flere av informantene skilte seg ut ved å vise en større forståelse, av de var det en som i større grad så det komplekse bilde. Informanten visste god forståelse og innehar kunnskap om barns behov, hvordan møte ulikheter og høy grad av relasjons kompetanse. Blant annet påpekte informanten viktigheten av å selv være på plass for å kunne inngå i relasjon til barnet. Hun viser med det at tilstedeværelse er vesentlig for å kunne være tilstede i samspillet.

Informanten la vekt på at barn må styrkes innen ifra, og vi vet at selvoppfatning er en viktig faktor for videre utvikling. To av informantene arbeidet i samme barnehage, men ga et bilde av veldig ulik måte å jobbe på. Hvor den ene ga uttrykk for at ulike programmer ble tatt i bruk for å hjelpe blant annet barna å håndtere følelser, nevnte ikke den andre informanten dette med et ord. De hadde veldig ulik måte å tilnærme seg barna. Mitt inntrykk var at teori og praksis ikke stemte overens. Det som tilsynelatende så bra ut på papiret, nådde ikke ut i praksis. Jeg skal ikke være for bastant, men det var inntrykket ut fra den informasjonen som

ble gitt. Det hjelper ikke å ha gode programmer, om de som jobber der ikke vet hvordan de skal brukes. Kvalitet i barnehagen er summen av mange faktorer, men først og fremst handler det om å forstå at kunnskap er mer enn teori og at det inngår i en større sammenheng bestående av flere faktorer. Blant annet er måten vi tilnærmer oss på, av stor betydning for barnets grad av tillitt og trygghet i relasjon til den voksne.

LITTERATURLISTE

- Alvestad, T** (2012). *Små barns forhandlinger i lek*. Cappelen Damm.
- Ainsworth, M, Blehar, M, Waters, E & Wall, S.** (1978). *Patterns of attachment: A psychology study of strange situation*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum.
- Andersen, J., Rasmussen, K** (1996): *mer foreldresamarbeid*, Oslo: Pedagogisk Forum.
- Bae, B** (1996) *Det interessante i det alminnelige*. Oslo: Pedagogisk Forum.
- Barnehegefolk,** (2014) *Omsorg*. Fagpressen.
- Bateson, G.**(1976): *A theory of play and fantasy*. I: Bruner, J.J, Jolly, A. & Sylva, K. (red.): *Play – it's role in development and evolution*. Penguin Books Ltd.
- Bowlby, J.** (1988) *En sikker base. Tilknytningsteoriens kliniske anvendelser*. Det lille forlag, Danmark
- Brandtzæg, I, Torsteinson, S, Øiestad, G** (2013). *Se barnet innenfra. Hvordan jobbe med tilknytning i barnehagen*. Kommumeforlaget.
- Braun, V. and Clarke, V.** (2006) *Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology, 3* (2).
- Broberg, M, Broberg A, Hagstrøm, B.** (2014). *Tilknytning i barnehagen, hva betyr trygghet for lek og læring*. Cappelen.
- Bronfenbrenner, U.** (1979). *The ecology of human development : experiments by nature and design*. Cambridge, Mass: Harvard University Press
- Bruner, J.** (1997). *Utdanningskultur og læring*. Oslo: Ad Notam Gyldendal
- Dalen, M.** (2004). *Intervju som forskningsmetode- en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Del Busso, L** (2013) Kap.3 *pappa hev tallerkner, så forsvant mamma. Psykososialt arbeid med barn som lever med vanskelige livsopplevelser*. I Skærbæk, E & Nissen, M,(red). *Psykososialt Arbeid, fortellinger medvirkning og fellesskap*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Drugli, M. B.** (2014). *Liten i barnehagen: forskning, teori og praksis*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Fogany, P.& Bateman, A.W** (1996). *Mechanisms of change in mentalization-based Treatment of BPD*. *Journal of Clinical Psychology, 62*(3), 411-430.
- Folkehelseinstituttet. Toppstudien** (2013). *Trivsel og oppvekst – barndom og ungdomstid: rapport 2007:5*. Nasjonalt folkehelseinstitutt.
- Folkman, M-L og Svedin, E.** (2005). *Barn som inte leker*. Stockholm Runa.
- Foss, E. Lillemyr, O.F.** (2013). *Til barnets beste*. Gyldendal Norsk Forlag AS.

- Fossen, A. (2004).** *Snakk med barn om følelser.* Kommuneforlaget AS.
- Grimen, H, Gilje, N (1993).** *Samfunnsvitenskapenes Forutsetninger. Innføring i Samfunnsvitenskapenes Vitenskapsfilosofi.* Universitetsforlaget.
- Halvorsen, K (1996).** *Forskningsmetode for helse- og sosialfaglig: En innføring i samfunnsvitenskapelig metode.* Oslo: Cappelen Akademisk
- Helsedirektoratet, (2007).** *Psykisk helsearbeid for barn og unge i kommunene, 2007, Veileder IS- 1405.* Oslo: Helsedirektoratet.
- Jacobsen, D.I. (2015).** *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode.* Oslo: Cappelen Damm As.
- Johannessen, A., Kristoffersen L.& Tufte, P.A. (2016).** *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode.* Oslo: Abstrakt.
- Johnsen, A, Torsteinsson, V.W (2012).** *Familieterapi.* Universitetsforlaget.
- Juul, J. og Jensen, H. (2003).** *Fra lydighet til ansvarlighet.* Oslo: Pedagogisk Forum.
- Kalliala, M. (2011).** *Look at Me! Does the Adult Truly See and Respond to the Child in Finnish Day-Care Centres?* European Early Childhood Education Research Journal, 19 (2), 237-253.
- Killen, K (2013)** *Forebyggende arbeid i barnehagen:* Kommuneforlaget.
- Killen, K (2009).** *Sveket 1. Barn i risiko- og omsorgssituasjoner.* Oslo: Kommuneforlaget.
- Olofsson, B. K. (1991).** *Varför leker inte barnen?* Stockholm: HLS Forlag.
- Kunnskapsdepartementet (2006)** *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver:* Oslo: Departementet.
- .Kunnskapsdepartementet. (2009).** *Kvalitet i barnehagen.* (St.meld. nr. 41, 2008-2009). Oslo: Departementet.
- Kunnskapsdepartementet. (2012).** *Sett under ett: Til barnas beste.* (Norges offentlige utredninger)[NOU] 2012:1). Oslo: Departementet.
- Kvale, S.& Brinkmann, S (2009)** *Det kvalitative forskningsintervju.* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Kvello, Ø (2011).** *Barnas barnehage 2. Barn i utvikling.* Gyldendal.
- Kvello, Ø (2010).** *Barn i risiko. Skadelige omsorgssituasjoner.* Gyldendal.
- Kvistad, K og Søbstad, F (2005).** *Kvalitetsarbeid i barnehagen.* Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Lillemyr, O.F (2011).** *Lek på alvor.* Universitetsforlaget.
- Lov om barnehager (2005). Kunnskapsdepartementet.
- Løkken,G (2004).** *Toddlerkultur.* J.W. Cappelens Forlag a.s.

- Melaas, T** (2014). *Kampen om leken. Ansvar og muligheter i barnehagen*. Kommuneforlaget.
- Melaas, T** (2013). *Blikk for lek i barnehagen. Starte-verne-videreutvikle*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Merleau-Ponty, M.** (1994). *Kroppens fenomenologi*. (Oversetter: B. Nake). Oslo: Pax Forlag
- Norhdal, T.** (2002). *Eleven som aktør*: Universitetsforlaget.
- Palsdottir, H** (2009). *Relasjoner med barn*. Relasjonssenteret.
- Pape, K** (2002.) *Fra ord til handling- fra handling til ord*. Kommuneforlaget.
- Pettersen, K.S, Simonsen, E** (2010) *Anerkjennelse og Profesjon*. Cappelen Damm AS.
- Powel, B, Cooper, G, Hoffman, K, Marvin, B** (2015). *Trygghets sirkelen-en tilknytningsbasert intervensjon*. Gyldendal Akademisk.
- Sameroff, A** (2000). *Developmental systems and psychopathology*. *Development and Psychopathology*, 12(3), 297-312.
- Schibbye, A-L. L.** (2004). *En dialektisk relasjonsforståelse*. Universitetsforlaget.
- Schibbye, A-L. L, Løvlie, E** (2017) *Du og barnet, om å skape gode relasjoner med barn*. Universitetsforlaget.
- Siegel, D.J** (1999). *The developing Mind. How relationship and the brain interact to shape who we are*. New York: The Guildford Press.
- Skærbæk, E, & Nissen, M**(red) (2014). *Psykososialt arbeid. Fortellinger, medvirkning og fellesskap*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Sosial og Helsedirektoratet** (2007). *Veileder i psykisk helsearbeid for barn og unge i kommunene*.
- Stern, D.** (2003) *Spedbarnets interpersonlige verden*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Statistisk Sentralbyrå.** (2017). Barnehager.
- Straand, S.** (2011). *Samhandling som omsorg. Tverrfaglig psykososialt arbeid med barn og unge*. (Red.). Oslo: Kommuneforlaget.
- Sælebakke, A** (2015). *Barn i Balanse*. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Sandvik, N** (2006). *Temahefte om de minste barna i barnehagen*. Kommuneforlaget.
- Thagaard, T** (2013) *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Tjora, A** (2012). *Kvalitative forskningsmetoder*. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Unicef** (2008). *The child care transition. A league table of early childhood education and care in economically advanced countries*. Italy: UNICEF Innocenti Research Centre.
- Vedeler, L.** (2007). *Sosial mestring i barnegrupper*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Vygotskij, L. S.** (2008) *Tenkning og tale* (Red. A. Kozulin) (oversatt: T-J. Bielenberg & M. T. Roster). Oslo: Gyldendal akademisk
- Øhman, M** (1996). *Empati gjennom lek og språk*. Oslo: Pedagogisk Forum.
- Winnicott, D. W.** (1960). *Ego Distortion in Terms of True and False Self.*: London Tavistock Publications.
- Winnicott, D. W.** (1960). *The Theori of the Parent-Infant Relationship*. London Tavistock Publications.

HENTET FRA INTERNETT

American Academy of Pediatrics, rapport, *The Importance of play in promoting healthy child strong parent-child bond*. Hentet fra:

<http://pediatrics.aappublications.org/content/119/1/182>

Bae, B (2005). *Å se barnet som subjekt*. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/barnehager/artikler/a-se-barn-som-subjekt---noen-konsekvens/id440489/>

Blikk for barn. (2012-2017) Rapport. Hentet fra: <https://www.barnehage.no/artikler/blikk-for-barn-fant-to-ar-gamle-barn-uten-tilsyn-i-opp-til-en-halv-time/427197>

<https://www.barnehage.no/artikler/stotter-i-liten-grad-relasjoner-mellom-barn/426476>

Braarud, H. C (2012) Nou 2012: 5 Hentet fra

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2012-5/id671400/sec18>

Brandlistuen, R, E, Helland, S.S, Evensen, L.A Schjølberg, S Tambs, K, Aase, H, Wang, M. V. Rapport (2015:2) *Sårbare barn i barnehagen – betydningen av kvalitet*.

Folkehelseinstituttet. Hentet fra <https://www.fhi.no/publ/2015/sarbare-barn-i-barnehagen>.

Bratterud, Å, Sandseter, E.B.H, Seland M. Rapport:(2012/21) *Barns trivsel og medvirkning*. NTNU. Hentet fra

https://www.udir.no/globalassets/upload/barnehage/forskning_og_statistikk/rapporter/barns-trivsel-og-medvirkning-i-barnehagen.

Drugli, M, B (2014) *Gode relasjoner fremmer læring*. Hentet fra

<https://www.barnehage.no/artikler/gode-relasjoner-fremmer-motivasjon-for-laering/428440>

Drugli, M, Undheim, A, M, (2012) *Relationships between young children in full-time day care and their caregivers: a qualitative study of parental and caregiver perspectives*. Hentet

fra: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03004430.2011.602190>

Folkehelseinstituttet: Folkehelse rapporten (2015) *psykisk helse hos barn og unge*. Hentet fra <https://www.fhi.no/nettpub/hin/grupper/psykisk-helse-hos-barn-og-unge/#mange-barn-og-unge-rammes-av-psykiske-plager-og-psykiske-lidelser>

Utdanningsdirektoratet (2012). Veileder: Barns trivsel-voksnes ansvar. Hentet fra <https://www.udir.no/trivselsveileder/>

Utdanningsdirektoratet (2017) Ny rammeplan for barnehager: Hentet fra <https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/ny-rammeplan-for-barnehagen-presentasjon-2017pdf.pdf>

Vermeer, H. J., & van IJzendoorn, M. H. (2006). Children's elevated cortisol levels at daycare: Hentet fra:

<https://pdfs.semanticscholar.org/0a6a/da41499abfa48f3799819e49941a3f839b39.pdf>

World Health Organization: hentet fra <http://www.mentalhelse.no/fylkes-og-lokallag/nord-troendelag/lokallag/naeroey-og-vikna/nyheter/hva-er-god-psykisk-helse>

Lilliana Del Busso
Avdeling for helse- og sosialfag Høgskolen i Østfold
Remmen
1757 HALDEN

Vår dato: 12.06.2017

Vår ref: 54370 / 3 / IJJ

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 09.05.2017. Meldingen gjelder prosjektet:

54370 *Kan voksen-barn relasjonen virke forebyggende for emosjonell utvikling*
Behandlingsansvarlig *Høgskolen i Østfold, ved institusjonens øverste leder*
Daglig ansvarlig *Lilliana Del Busso*
Student *Linda Kjexrud*

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstillende kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 02.09.2018, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen
Kjersti Haugstvedt

Ida Jansen Jondahl

Kontaktperson: Ida Jansen Jondahl tlf: 55 58 30 19

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Linda Kjexrud linda.kjexrud@icloud.com

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 54370

INFORMASJON OG SAMTYKKE

Utvalget informeres skriftlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet.

TAUSHETSPLIKT

Personvernombudet minner om de ansatte har taushetsplikt, og anbefaler at prosjektleder tar dette opp med informantene i forbindelse med intervjuet. Forsker og informant har et felles ansvar for at det ikke kommer taushetsbelagte opplysninger inn i datamaterialet. Forsker må stille spørsmål på en slik måte at taushetsplikten kan overholdes. Det må utvises varsomhet ved bruk av eksempler, og vær oppmerksom på at ikke bare navn, men også identifiserende bakgrunnsopplysninger må utelates, f.eks. alder, kjønn, tid, sted og eventuelle spesielle hendelser/saksopplysninger. Personvernombudet forutsetter at det ikke innhentes personopplysninger om noen barnehagebarn og at taushetsplikten ikke er til hinder for den behandling av opplysninger som finner sted.

INFORMASJONSSIKKERHET

Personvernombudet legger til grunn at forsker etterfølger Høgskolen i Østfold sine interne rutiner for datasikkerhet. Dersom personopplysninger skal lagres på privat pc, bør opplysningene krypteres tilstrekkelig.

PROSJEKTLUTT OG ANONYMISERING

Forventet prosjektlutt er 02.09.2018. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)

slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av

bakgrunnsopplysninger somf.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn) - slette digitale lyd-/bilde- og videoopptak

Forespørsel om deltagelse i forskningsprosjekt

Tema Psykisk helse og forebyggende arbeid i Barnehagen, med følgende problemstilling:

Hvilke erfaringer gjør barnehagelærerne seg om at deres relasjon til barnet, kan være av betydning i forhold til psykisk helse?

Videre vil oppgaven inneholde tre forskningsspørsmål.

- 1.) Hva slags perspektiver har man på relasjon
- 2.) Hvordan forstås psykisk helse i barnehagen

Bakgrunn og formål:

Jeg er masterstudent i psykososialt arbeid ved høgskolen i Østfold og dette forskningsprosjektet er knyttet opp til masteroppgaven.

En stor andel av barn som vokser opp tilbringer mange timer daglig i barnehagen. En barnehage skal være en trygg arena hvor barna kan knytte verdifulle bånd som kan styrke den videre utviklingen. For noen barn kan det vise seg å være strevsomt, tillitt, trygghet og gode relasjoner kan vise seg å bli viktig. Jeg har i denne oppgaven valgt å se nærmere på tema psykisk helse i barnehagen. Formålet med oppgaven er å se på relasjonen mellom barn og voksen, og betydningen av det sett opp mot psykisk helse og om det kan ha en forebyggende effekt.

Hva innebærer deltagelse i studien

Din deltagelse innebærer et intervju. Intervjuet vil foregå som en samtale. Samtalen vil vare ca. 1 time. Spørsmålene vil handle om barnehagelærerens tanker og erfaringer i forhold til psykisk helse og relasjoner. Jeg er ute etter barnehagelærerens erfaringer og opplevelser sett opp mot tema i oppgaven. Det vil på forhånd bli utarbeidet en intervjuguide, som jeg vil benytte meg av for å oppnå gode spørsmål som kan være til hjelp for oppgaven min.

Det vil bli brukt lydopptak av samtalen og nødvendige notater underveis, for å sikre meg at jeg får med meg så mye som mulig ut fra vår samtale. Lydopptakene vil bli transkribert (skrevet om til tekst) og du vil få mulighet til å lese gjennom og kommentere i teksten. Jeg opplyser om at jeg har taushetsplikt og at det er bare jeg som kommer til å lytte til båndene.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Hele undersøkelsen er anonym og all informasjon som blir samlet inn vil derfor være anonymisert. Alle opplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det vil kun være meg som har tilgang til opplysningene. I masteroppgaven vil det ikke komme frem noen personopplysninger som gjør det mulig for andre å gjenkjenne og knytte dine svar/fortelling til deg. All informasjon vil være trygt plassert i en låsbar skuff hjemme hos meg, hvor ingen andre enn meg vil ha tilgang.

Prosjektet skal etter planen avsluttes innen juni 2018. Lydopptak og all annen informasjon vil da bli slettet etter at oppgaven er sensurert og godkjent.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å dela i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg vil alle opplysninger om deg bli slettet.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt på telefon 92037163. Min veileder gjennom dette prosjektet vil være Lilliana Del Busso.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Intervjuguide

For å belyse problemstillingen vil sentrale begreper bli utarbeidet i en intervjuguide. Temaer i intervjuguiden vil inneholde følgende: Opplysninger om informanten, opplysninger om barnehagen, psykisk helse, kommunikasjon, relasjon, barnehagelærernes betydning og barnet som subjekt.

Opplysninger om informanten

Hva slags utdanning har du?

Når var du ferdig utdannet?

Hvor lenge har du jobbet i barnehagen?

Lærte du noe om psykisk helse i utdanningen din?

Opplysninger om barnehagen

Hvordan er barnehagen organisert?

Hvor mange barn er det per avdeling?

Psykisk helse i barnehagen

Hvordan forstår du begrepet psykisk helse?

Hva tenker du i forhold til psykisk helse i barnehagen?

Hvordan arbeides det med psykisk helse på din arbeidsplass?

Hva tenker du at du kan bidra med for at barna på din avdeling kan få en god psykisk helse?

Hvilke erfaringer har du med de sårbare barna?

Finnes det noen konkrete tiltak som ivaretar de utsatte barna?

Kommunikasjon

Hva er kommunikasjon for deg?

Hva legger du vekt på når du kommuniserer med barna?

Relasjon

Hva er din forståelse av relasjon som begrep?

Hva slags tanker gjør du deg om god/dårlig relasjon?

Hva tenker du om at din relasjon til barnet kan spille en stor rolle for videre utvikling?

Hva tenker du om at en relasjon kan være en viktig faktor i barnets hverdag?

Hva tenker du når jeg sier, å se barnet som subjekt?

Barnehagelærerens betydning

Fortell litt om hva du tenker om din betydning i forhold til barnet?

Hva ser du på som en av dine viktigste oppgaver i arbeid med små barn?

Hvordan kan du være en trygg voksen?